

αρχιτέκτονες

Περιοδική έκδοση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ / Περίοδος Γ / Τεύχος 10 / Μάρτιος 2014

Διατίθεται δωρεάν

Σελίδα 2

Σημείωμα της σύνταξης

Σελίδα 3

Η αριστοτελική μίμηση ως εργαλείο κατανόησης κατά τη θέσπιση μορφολογικών κανόνων

Σελίδα 6

Η αρχιτεκτονική οφείλει να ασκείται ελεύθερα, όπως θεσπίζεται και διασφαλίζεται από τις διεθνείς συμβάσεις

Σελίδα 6

Ευκαιρία για ποιους;

Σελίδα 8

Αρχές για τη σύγχρονη αρχιτεκτονική σε παραδοσιακούς και μη οικισμούς

Σελίδα 10

Μορφολογική νομιμότητα ή αρχιτεκτονική ηθική;

Σελίδα 11

Επάγγελμα και αναζήτηση αυθεντικότητας στην αρχιτεκτονική της υπαίθρου

Σελίδα 12

Αρχιτεκτονική παράδοση και εξέλιξη μέσα σε ιστορικό οικισμό

Σελίδα 15

Οι τρεις προκλήσεις των μελετών μορφολογικών κανόνων δόμησης

Σελίδα 17

Συνάντηση Ναυπάκτου: Διαπιστώσεις, εκτιμήσεις, προτάσεις

Σελίδα 20

Βάσεις στα Σύννεφα

Σελίδα 22

Παραμετρικός σχεδιασμός

Σελίδα 24

Ατζέντα

Σημείωμα της σύνταξης

Το δομημένο περιβάλλον της χώρας, μέσα από τη μακροαίωνα και δαιδαλώδη πορεία συγκρότησής του, διαμόρφωσε και μας παρέδωσε ένα πλούσιο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο. Το μορφολογικό φορτίο που παραλαμβάνει ο αρχιτέκτονας μελετητής είναι τις περισσότερες φορές άυλο, συγκροτείται από το «πνεύμα του τόπου» και δεν είναι εύκολο αλλά ούτε και δόκιμο να στριμωχθεί μέσα σε πλαίσια κανόνων και νομοθετικών διατυπώσεων.

Προκειμένου να καταστεί διαχειρίσιμο, κρίνεται απαραίτητη η καταγραφή κτισμάτων, οικισμών, τοπίων με σκοπό τη δημιουργία μιας ευρείας βάσης δεδομένων για εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες που το αφορούν. Μελετώντας τα δεδομένα μπορούν να διατυπωθούν γενικά πλαίσια δόμησης, που θα δίνουν στον εκάστοτε αρχιτέκτονα μελετητή πρόσβαση στα διαφορετικά ιδιώματα, ακόμα και σε εκείνα που δεν αξιολογούνται ως ιδιαίτερα.

Σε ποιο βαθμό όμως επιτρέπεται οι εντός των πλαισίων κανόνες να προσδιορίζουν την αρχιτεκτονική δημιουργία και τη συνακόλουθη αρχιτεκτονική λύση; Πώς μπορεί να προστατευθεί το προϋπάρχον, αλλά και να αναδειχθεί το νέο;

Η ουσιαστική μεταξύ τους «συνομιλία» οφείλει να βρίσκεται στη δημιουργική ευχέρεια του κάθε ειδικού μελετητή αρχιτέκτονα. Το μέτρο απαιτείται ώστε να αναδείξει τη δημιουργικότητα και τη ζωντανή παλλόμενη μορφή του νέου. Να αποτραπεί η στείρα μίμηση, που αναπαράγει κτίσματα κενά νοήματος και λειτουργεί μόνο ως πεδίο δράσης εμπλεκόμενων χωρίς καμία ειδίκευση στο αντικείμενο.

Οι συνεργαζόμενοι φορείς, προκειμένου να θεσπιστεί ένα ουσιαστικά πρωτοποριακό νομοθετικό πλαίσιο που να αφορά την πολιτιστική κληρονομιά στοχευμένα, με αισιοδοξία και γόνιμες θέσεις για το μέλλον, είναι υποχρεωμένοι να αφουγκραστούν την πραγματική ουσία των τόπων και των τοπίων. Να αφήσουν χώρο στους κατοίκους τους για την κάλυψη των ανθρώπινων, κοινωνικών, συμβιωτικών αναγκών. Να λάβουν σοβαρά υπόψη τους ειδικούς οι οποίοι μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες με τις ντόπιες κοινωνίες θα αναλάβουν να αναδείξουν τη συντονισμένη και επίπονη ενέργεια που απαιτεί η καθημερινή πάλη για *το κοινό και το κύριο*.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 και Κλάδου, 105 55 Αθήνα, τηλ.: 210 3215146, fax: 210 3215147
e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Πρόεδρος: **Μυρτώ Δεσποτιδίη**, Αντιπρόεδρος: **Άγγελος Βακαλόπουλος**,
Γεν. Γραμματέας: **Μιχάλης Τζάρας**, Ειδ. Γραμματέας: **Όλγα Πάππα**, Ταμίας: **Μαρία Φραντζή**
Μέλη: **Δαμιανός Αμπακούμκιν**, **Αφροδίτη Αυγερινού**, **Κώστας Βουρεκάς**, **Αλέξανδρος Βράκας**,
Τόνια Κατερίνη, **Βιβιάννα Μεταλλινού**, **Γιάννης Πάνου**, **Πόπη Παπαντωνίου**, **Γιώργος Πλατσάκης**,
Πέτρος Συναδινός

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο: **Μυρτώ Δεσποτιδίη**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ακριβή Αναγνωστάκη, **Κάρολος Γαλανός**, **Φωτεινή Γεωργακοπούλου**, **Κωνσταντίνα Θεοδώρου**,
Διονύσης Καννάς, **Νεκτάριος Κεφαλογιάννης**, **Ανθή Κοσμά**, **Αλέξανδρος Κλειωνάς**, **Παναγιώτης**
Κουμουνοδούρος, **Ειρήνη Κουφέλη**, **Μυρτώ Κωσταροπούλου**, **Άγγελος Λούπης**, **Κλεοπάτρα Μακά**,
Άννα Μελανίτου, **Γιάννης Μητρόπουλος**, **Βασιλική Παναγιωτοπούλου**, **Όλγα Σημαιοφορίδου**,
Ευτέρπη Τσιούτη, **Έρση Φιλιπποπούλου**, **Ελένη Χρηστέα**

Υπεύθυνες διαφήμισης: **Κλειώ Μάμπ**, **Λεμονιά Μάμπ**
Διόρθωση κειμένων: **Ζωή Τσώκου**
Εκτύπωση: **Liθος Γραφικές Τέχνες**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ Τοπίο της Ύδρας, Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας, 1938

“αρχιτέκτονες”

Περιοδική έκδοση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων
Ανωτάτων Σχολών – Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων

Στηρίξτε το έντυπο “αρχιτέκτονες”

- Εγγραφείτε στον Σύλλογο
- Εξοφλήστε τις συνδρομές σας στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
- Προχωρήστε σε δωρεά στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Εάν επιθυμείτε να παραλαμβάνετε το έντυπο στο χώρο σας:

- Για τα μέλη του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ 12 € για 10 τεύχη
- Για τα μη μέλη 20 € για 10 τεύχη

ΕΓΓΡΑΦΕΙΤΕ στη λίστα αποστολής άμεσα:

- Είτε με καταβολή του αντίστοιχου ποσού του/της ενδιαφερομένου/ης απευθείας στα γραφεία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Βρυσακίου 15, Μοναστηράκι 105 55, Αθήνα, τηλ. 210 3215146
- Είτε με κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 146/480197-02 με δικαιούχο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, και αποστολή συνημμένα του σκαναρισμένου τραπεζικού παραστατικού στο e-mail: sadas-pea@tee.gr ή με fax στο 210 3215147

Η αριστοτελική μίμηση ως εργαλείο κατανόησης κατά τη θέσπιση μορφολογικών κανόνων

γράφει η **Μυρτώ Κωσταροπούλου**

Η θέσπιση μορφολογικών κανόνων δόμησης δεν είναι άμοιρη της πρακτικής του σχεδιασμού. Οι δύο αυτές δράσεις συνδέονται στενά. Άλλωστε, όταν κάνουμε λόγο για πολιτιστική κληρονομιά, εγείρεται το θέμα του κατά πόσο η αρχιτεκτονική δημιουργία δεσμεύεται από τη μίμηση των παραδοσιακών μορφών. Από την αρχή όμως οφείλουμε να διακρίνουμε τις αυτοματοποιημένες διαδικασίες διαφόρων μιμητισμών από την αριστοτελική μίμηση,¹ αναδιφώντας την αυθεντική της προσέγγιση στον Αριστοτέλη, ως μίμησης πράξης και βίου, και επανατοποθετώντας τη στο χώρο της ποίησης, από τον οποίο προέρχεται: «χαίρειν τοις μιμήμασιν» (IV 2-3, 1448b).

Ο Δρομάζος σχολιάζει: «... γίνεται φανερό πως η αριστοτελική μίμηση δεν είναι μια αντιγραφή, αλλά μια αναπαράσταση της πραγματικότητας, στην οποία παρεμβαίνει ο συνειδησιακός κόσμος του δημιουργού, πλάθοντας ένα νέο “προϊόν”-αποτέλεσμα». ² Κατανοώντας την πραγματική δυναμική της αριστοτελικής μίμησης ως συνειδητής και όχι τυχαίας πράξης, καθώς και του πολιτισμικού πεδίου δράσης της, ³ καθετί νέο μπορεί να καλλιεργηθεί χωρίς να επιβάλλεται στον αρχιτέκτονα δημιουργική ακαμψία, αλλά μάλλον αίσθημα ευθύνης προς το κληροδοτούμενο.

Δίπλα στο παλιό, το στοιχείο των βιτρό σε επανάληψη ορίζει το σύνολο της νέας σύνθεσης. Ναός της Μνήμης του Αυτοκράτορα Γουλιέλμου, Egon Eiermann, πηγή: προσωπικό αρχείο

Επιπλέον, δεν θα ήταν παράταιρο αν παρομοιάζαμε τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό με τη μίμηση, τη στοιχειώδη αυτή γλώσσα, αφού κριτήρια ομαδοποίησης και ταξινόμησης, καθώς και διακριτά επίπεδα σχεδιασμού που εισάγονται από τη μορφολογία είναι διαχειρίσιμα μέσα από μιμητικούς όρους όπως: παράδειγμα, πρότυπο, αρχέτυπο, κανόνας. Έτσι, όσον αφορά τη γλώσσα από τη μία, η μορφολογία ως πράξη

διατύπωσης κανονιστικών και όρων δόμησης χρησιμοποιεί τις δυνατότητες της γλώσσας προκειμένου να συστηματοποιήσει τα καθόλου και τα επιμέρους στοιχεία της διαμορφωμένης πραγματικότητας, ονομάζοντας και ταξινομώντας τα κτιστά σε τύπους, αρχές, ονομαστικές αξίες. Από την άλλη, η μίμηση είναι πράγματι γλώσσα και μάλιστα εγκαθιδρυμένη στο είναι από τις απαρχές της σκέψης (IV, 2-3, 1448b) και ως γλώσσα, με τα λόγια της Αρβελέρ, είναι «λογισμικό του πολιτισμού».

Αυτό που συνδέει τις επιστημονικές ⁴ δράσεις της μορφολογίας και της μίμησης είναι ο ευμνημόνευτος και ευσύνοπτος μύθος (VII, 5-6, 1451a), εννοώντας τον συνθετικό λόγο των πραγμάτων. ⁵ Για το διαμεσολαβούν αυτό αντικείμενο, που στην περίπτωση που εξετάζουμε είναι κτίσμα, πόλη ή τοπίο έτοιμο να φορτιστεί ονομαστικά, η μορφολογία κατασκευάζει τις προϋποθέσεις επικοινωνίας του εννοιολογικού υλικού που θα προκύψει από τους ορισμούς, δηλαδή των χαρακτηριστικών του, ενώ η μίμηση δομείται ως δυνατότητα μέθεξής του και περαιτέρω διάδοσής του.

Προκειμένου δε να αποκλειστούν κατά το δυνατόν οι μορφοκρατικές τάσεις ⁶ και να προωθηθεί η αναγκαιότητα της μορφής, η θεσμοθέτηση κανόνων και η μίμηση οφείλουν να συνεργαστούν με νομοκρατικό χαρακτήρα, η μία εξαπλώνοντας τη λογική της σε οριζόντιο, γεωγραφικό επίπεδο και η άλλη συμβάλλοντας επιτυχώς στη διάκριση, αλλά και εμβάθυνση κατά περίπτωση, προκειμένου να αποφευχθεί η στείρα νομοθεσία.

Συνοψίζοντας, πόνημα της μορφολογίας στην κατασκευή κανόνων δόμησης πρέπει να είναι η διαρκής σταχυολόγηση των αρχιτεκτονικών ποιημάτων και η κατασκευή ενός

Νεοκλασικά αγκωνάρια και απουσία αγκωναριών... Μέγαρο Μελά, E. Ziller και Εθνική Τράπεζα Ελλάδος, E. Σακελλαρίδου, M. Παπανικολάου, M. Πολλάκη, σύμβ. M. Botta, πηγή: Coen De Roover (flickr.com)

Η αριστοτελική μίμηση είναι συνειδητή και όχι τυχαία πράξη.
Αρχαίο Θέατρο Μεσσηνίας, πηγή: προσωπικό αρχείο, **και Θέατρο Λυκαβηττού,**
Τάκης Ζενέτος, πηγή: http://www.culture2000.tee.gr/ATHENS/ENGLISH/BUILDINGS/BUILD_TEXTS/B54_t.html

ικανού γνωσιοθεωρητικού περιβάλλοντος και μιας επιστημολογικής πύλης προς κάθε αρχιτεκτονικό προβληματισμό. Έργο της αριστοτελικής μίμησης πρέπει να είναι η αναγνώριση διά συλλογιστικής οδού⁷ των κανονιστικών της μορφολογίας και η αποκωδικοποίηση των δεδομένων σε όρους σχετικότητας, δηλαδή αναλογίας ρυθμολογικού περιεχομένου, αλλά και εννοιολογικής σχέσης περιεχομένου και μορφής.

Οι αρχιτέκτονες έχουμε ευθύνη στην ερμηνεία και προώθηση του λεξιλογίου που πλαισιώνει κάθε πολιτιστική κληρονομιά και αυτό θα το εκπληρώνουμε τόσο αναδεικνύοντας τη μορφολογία ως αναγκαία και δημιουργική ιστοριογραφική οδό⁸ όσο και προάγοντας τη μίμηση σε υψηλότερα νομοκρατικά επίπεδα.

Σημειώσεις

1. «Για τον Αριστοτέλη ο αισθητός κόσμος είναι υπαρκτός και η “μίμηση” είναι πρωτογενής δραστηριότητα του δημιουργού». Αριστοτέλης, *Περί Ποιητικής*, Αθήνα, Εστία, 1983, μτφρ., σκόλια: Ιω. Στ. Δρομάζου, σελ. 57.
2. Ibid., σελ. 57.
3. «Aristotle sees mimetic art as embedded within a cultural matrix that connects

the makers, performers, and audiences of mimetic works». Stephen Halliwell, *The Aesthetics of Mimesis: Ancient Texts and Modern Problems*, New Jersey, Princeton University Press, 2002, σελ. 156.

4. Σε αντίθεση προς τον Πλάτωνα, για τον Αριστοτέλη, η ποίηση-τέχνη είναι μίμηση και επίσης επιστήμη.

5. Αριστοτέλης, *Περί Ποιητικής*, μτφρ., σκόλια: Ιω. Στ. Δρομάζου, σελ. 68-69.

6. «... οι Ρωμαίοι απλώς αντιγράφουν τους ελληνικούς ρυθμούς μην κατανοώντας τη λογική τους βάση και προέλευση... Γι' αυτό και τα κτίριά τους με τον καιρό διαβρώνονται, γιατί δεν υπάρχει βαθύτερη κατανόηση της λειτουργίας των αρχιτεκτονικών μορφών». Αντώνης Αντωνιάδης, *Viollet-Le-Duc: Διαλέξεις και Ελληνική Αρχιτεκτονική*, Αθήνα, Στάχυ, 2000, σελ. 134.

7. Αριστοτέλης, *Περί Ποιητικής*, Αθήνα, Εστία, 1983, εισαγωγή, κείμενο και ερμηνεία: Ι. Συκουτρή, σελ. 82.

8. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι κατά τον Αριστοτέλη το ιστορικό έργο διαφέρει από την ποίηση, την οποία θεωρεί έξω από το χρόνο και ότι εργάζεται με νόμους αξίας και όχι μηχανικούς. Ibid., σελ. 72 και IX 4, 1451a.

Βυζαντινή εικονογραφία. Βυζαντινό Μουσείο Θεσσαλονίκης,
Κυριάκος Κρόκος, πηγή: προσωπικό αρχείο

Ανάπλαση Κοινοχρήστων Χώρων και Πλατειών Δ.Ε. Κατσανοχωρίων Δήμου Βορείων Τζουμέρκων

Ανάπλαση
πλατείας Λαζαίων

Ανάπλαση
πλατείας Πλαισίων

Αξιοποίηση
των υποδομών

Αναβάθμιση
της περιοχής

Διαμόρφωση
περιβάλλοντος χώρου
του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης
"Θ. Παπαγιάννης" (Ελληνικό)

Διαμόρφωση
πλατείας Καλεντζίου

Ανάδειξη
της πολιτιστικής κληρονομιάς

Ενίσχυση
της τοπικής κοινωνίας

Προορισμός... το μέλλον του τόπου μας!

Μέρα με τη μέρα, ο τόπος μας αναδεικνύεται ως ένας από τους πιο περιζήτητους τουριστικούς προορισμούς. Οι φυσικές ομορφιές, η πολιτιστική κληρονομιά, η αυθεντική φιλοξενία... κάνουν την περιοχή μας να ξεχωρίζει. Η «Ανάπλαση Κοινοχρήστων Χώρων και Πλατειών Δ.Ε. Κατσανοχωρίων Δήμου Βορείων Τζουμέρκων» είναι ένα σημαντικό έργο που μας φέρνει πιο κοντά σε ένα καλύτερο μέλλον. **Βελτώνει** την ποιότητα ζωής, **ενισχύει** την τοπική κοινωνία, **αναδεικνύει** την πολιτιστική κληρονομιά, **αναβαθμίζει** όλη την περιοχή. **Στον Δήμο Βορείων Τζουμέρκων ζούμε περισσότερο... γιατί αξίζουμε περισσότερο!**

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου
2007-2013

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

4500

Αξίζουμε
περισσότερα
στα
Τζουμέρκα

Η αρχιτεκτονική οφείλει να ασκείται ελεύθερα, όπως θεσπίζεται και διασφαλίζεται από τις διεθνείς συμβάσεις

Παραθέτω κάποιες από τις σκέψεις που μας οδήγησαν στην απόφαση οργάνωσης της 1ης Επιστημονικής συνάντησης συνΕργασίας.

Θεωρώντας υποχρέωσή μας να μείνουμε πιστοί στις προγραμματικές μας θέσεις και να συμβάλουμε με ουσιαστικό τρόπο και όχι με μια στεία κριτική, χρησιμοποιώντας απλώς έναν καταγγελτικό λόγο, αποφασίσαμε να οργανώσουμε την 1η Επιστημονική συνάντηση συνΕργασίας με σκοπό να διατυπωθούν οι απόψεις και οι προβληματισμοί στα καίρια ζητήματα ερμηνείας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και της σύγχρονης αρχιτεκτονικής δημιουργίας.

Δεδομένου ότι ο σεβασμός στο παρελθόν δεν αποδεικνύεται με την αναπαραγωγή ομοιωμάτων στο όνομα της διατήρησης και της προστασίας ιστορικών και παραδοσιακών οικισμών και πόλεων, κατακρίνοντας την «υποχρέωση» μιμητισμού, η οποία είναι αντίθετη με την αρχή της αυθεντικότητας.

Στόχος μας ήταν να γίνει πλήρως κατανοητό ότι ο συσχετισμός της αρχιτεκτονικής δημιουργίας με τον τόπο όπου εντάσσεται δεν οφείλει να είναι μια υποταγή στη μορφολογική ταυτότητα του υπάρχοντος περιβάλλοντος, αλλά η δυνατότητα ένταξης της σύγχρονης δημιουργίας στο χώρο με σκοπό να αφήσει το αποτύπωμά της δημιουργώντας μια ιστορική συνέχεια.

Και αυτό γιατί ως πολιτεία, ως θεσμοί, εκπρόσωποι αλλά και ελεύθεροι επαγγελματίες αρχιτέκτονες έχουμε το δικαίωμα της έκφρασης, αλλά έχουμε και την υποχρέωση να κληροδοτήσουμε στις επόμενες γενιές στοιχεία και έργα που θα εμπλουτίσουν μορφολογικά και λειτουργικά την πολιτιστική μας κληρονομιά.

Πόσο μάλλον όταν το ισχύον θεσμικό πλαίσιο περί επαγγελματικών δικαιωμάτων των μηχανικών, τα οποία ακόμη και σήμερα καθορίζονται με νομοθεσία που θεσπίστηκε το 1930, Ν. 4663, ΦΕΚ 149Α (9.5.1930), δίνει τη δυνατότητα και το δικαίωμα σε μη αρμόδιες ειδικότητες να αρχιτεκτονούν, να αναλαμβάνουν την ευθύνη υπογραφής μιας αρχιτεκτονικής μελέτης, και κατ' επέκταση να επηρεάζουν και να διαμορφώνουν το περιβάλλον εις βάρος του πολιτισμού, της ποιότητας και του κοινωνικού συνόλου γενικότερα.

Θεωρώντας λοιπόν πρόκληση όχι μόνο για τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, αλλά και για την κοινωνία στο σύνολό της την έναρξη δημόσιας συζήτησης, αποφασίσαμε την οργάνωση μιας συνάντησης στην οποία συμμετείχαν όλοι οι φορείς της αρχιτεκτονικής ισότιμα.

Και οφείλω να ομολογήσω ότι αυτή η πρώτη επιστημονική συνάντηση, με την συμμετοχή του αρμόδιου υπουργείου, εκπροσώπων της Εκκλησίας της Ελλάδος, των αρχιτεκτονικών σχολών, εκπροσώπων της αρχιτεκτονικής κοινότητας και συναδέλφων ελεύθερων επαγγελματιών, πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά στα χρονικά, είναι ένα μεγάλο στοίχημα για τον Σύλλογο Αρχιτεκτόνων και την ουσιαστική συμβολή του στο επιστημονικό, πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο προβληματισμού της χώρας.

Μυρτώ Δεσποτίδη
πρόεδρος ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Οφείλω να ευχαριστήσω τα στελέχη του Υπουργείου ΠΕΚΑ για τη στενή συνεργασία τους, το Πράσινο Ταμείο και την Τράπεζα Αττικής για την οικονομική τους στήριξη, καθώς και τους χορηγούς επικοινωνίας της εκδήλωσης, την περιοδική έκδοση “αρχιτέκτονες”, και τους «greekarchitects».

Επίσης να τονίσω την καθοριστική συμβολή του συλλόγου αρχιτεκτόνων και του Δήμου Ναυπακτίας χωρίς την φιλοξενία των οποίων δεν θα ήταν δυνατή η οργάνωση της εκδήλωσης.

Ευκαιρία για ποιους;

Με κείμενό του στην εφημερίδα *Η Καθημερινή* (9.2.2014)¹ ο δημοσιογράφος Γιώργος Λιάλιος απευθύνει κάλεσμα μορφολογικής ευταξίας για την Κεφαλονιά, μετά την καταστροφή σημαντικού μέρους του οικιστικού της αποθέματος.

Συγκεκριμένα αναρωτιέται: «θα μπορούσε η καταστροφή στην Κεφαλονιά να αποτελέσει ευκαιρία για να προστατευθεί η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του νησιού και να “σβήσουν” ορισμένες αποτυχημένες επεμβάσεις του παρελθόντος;».

Παραθέτουμε την απάντηση που μας απέστειλε η Οργανωτική Επιτροπή [μελών ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ] για την «1η συνάντηση συνΕργασίας: Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονική κληρονομιά»

Η καταστροφή σαν ευκαιρία και άλλοθι για μεγαλύτερες καταστροφές

1. Η αρχή της καταστροφής

Σύμφωνα με το νόμο 4663/1930, «Εν τη ασκήσει του επαγγέλματος του διπλωματούχου πολιτικού μηχανικού νοείται συνυπάρχουσα και η εξάσκησης του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα και τοπογράφου, της

ασκήσεως του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα περιοριζομένης εις καθαρώς αρχιτεκτονικές και οικοδομικές εργασίας, του δε τοπογράφου εις καθαρώς τοπογραφικές εργασίας».

Αποτέλεσμα: το 98% του δομημένου περιβάλλοντος παράγεται με οικοδομικές άδειες που φέρουν την υπογραφή μηχανικών και υπομηχανικών κάθε ειδικότητας, οι οποίοι, χωρίς κανένα ενδοιασμό, υποκύπτουν στους «κανόνες της αγοράς» και υλοποιούν άκριτα τις επιθυμίες του κάθε «πελάτη» εδώ μήπως να φύγουν εισαγωγικά; με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση της έντεχνης αρχιτεκτονικής έκφρασης, η έλλειψη της οποίας διαμορφώνει διαδραστικά το αισθητικό κριτήριο των επόμενων γενεών, συμπεριλαμβανομένων των ίδιων των αρχιτεκτόνων.

2. Η δεύτερη καταστροφή

Η δεδλωμένη αδυναμία της νεοελληνικής πολιτείας να δημιουργήσει σύγχρονα χωροταξικά και πολεοδομικά εργαλεία με πραγματικά κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά δεδομένα, σύμφωνα με τις αρχές του ευρωπαϊκού πολιτισμικού χώρου, ώστε ο αειφόρος –κατά το σύνταγμα και τις διεθνείς συνθήκες– αναπτυξιακός σχεδιασμός να καταστεί εφικτός, είχε σαν αποτέλεσμα την αντιπαραγωγική λειτουργική αναρχία, η οποία έδωσε την ευκαιρία στο συλλογικό φαντασιακό να εκφραστεί μορφολογικά

με έναν εγχώριο κώδικα του kitsch, που την «καλύτερη» εκδοχή του αποτελεί το «νεοπαρδοσιακό υποκατάστατο», όπως αυτό ορίστηκε και στιγματίστηκε το 1981 στον Βόλο, στο Διεθνές Συμπόσιο με θέμα «Συντήρηση και αναβίωση παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων». Από το 1977 ξεκίνησε η διάδοση μορφολογικών προτύπων από το ΥΠΕΧΩΔΕ, ώστε να σωθεί με αυτόν τον τρόπο η «εικόνα» της ακίνητης λαϊκής, πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, στη μορφή με την οποία είχε εκφραστεί στην Ύδρα, στη Μύκονο, στα Ζαγόρια, στο Πήλιο και αλλού. Τριάντα περίπου χρόνια μετά, το Υπουργείο Αιγαίου υιοθετεί την ίδια φιλοσοφία, μέσω προεδρικών διαταγμάτων, σε μεγάλο μέρος του Αιγαίου. Το Υπουργείο Αιγαίου δεν προέτρεψε· επέβαλε είτε με αποφαστικό είτε με καταφατικό τρόπο συγκεκριμένη τυπολογία και μορφολογία διώροφης οικίας, η οποία στο πιλοτικό διάταγμα (ΦΕΚ 171Δ/2005) για τον Αϊ-Στράτη συνοδεύεται από υποχρεωτικές όψεις, κατόψεις και τομές.

Αυτό το διάταγμα, που είχε ως άλλοθι πάλι ένα σεισμό –εκείνον του 1968–, χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο για άλλους 21 οικισμούς, και από τότε για όλους τους παραδοσιακούς οικισμούς. Ακόμα και σήμερα κυριαρχεί στη συνείδηση των μελετητών ως πρότυπο διάταγμα προστασίας, με αποτέλεσμα να θεωρείται κατάλληλο για όλη την ελληνική επικράτεια.

Σε μια σειρά από επιστημονικά συνέδρια, εγχώρια και διεθνή, έχει κατ' επανάληψη καταγγελθεί το ψευδεπίγραφο του νεοπαρδοσιακού. Παρά την ομοφωνία της επιστημονικής κοινότητας, εξακολουθεί να κυριαρχεί στο συλλογικό υποσυνείδητο.

3. Η τρίτη, εν δυνάμει, καταστροφή

Πριν από τρία χρόνια, το ΥΠΕΚΑ προκήρυξε το «Πρόγραμμα εκπόνησης μελετών για τη θεσμοθέτηση μορφολογικών κανόνων για τη δόμηση και την αρχιτεκτονική στους μικρούς οικισμούς της χώρας και σε περιοχές εκτός σχεδίου».

Το πρόγραμμα δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Σύμφωνα με τις εξαγγελίες, με αυτές τις μελέτες, σε 48 νομούς της χώρας, σε 13.000 περίπου οικισμούς, θα διατυπωθούν μορφολογικοί κανόνες που θα επιτηρούνται από τα Συμβούλια Αρχιτεκτονικής και μόνον κατ' εξαίρεση θα επιτρέπεται η όποια τάση σύγχρονης αρχιτεκτονικής έκφρασης, εκτός της νεοπαρδοσιακής. Βασικό άλλοθι αυτής της οριζόντιας μορφοκρατίας, που τείνει να επιβληθεί για τις επόμενες δεκαετίες, είναι ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 του Ν. 4030/2011, μόνο στους περίπου 800 χαρακτηρισμένους παραδοσιακούς οικισμούς υπογράφουν την αρχιτεκτονική μελέτη αποκλειστικά οι αρχιτέκτονες διπλωματούχοι ανωτάτων σχολών. Στους «αδιάφορους» οικισμούς κάτω των 2.000 κατοίκων, που είναι περίπου 12.000, έχουν δικαίωμα υπογραφής όλοι οι υπόλοιποι μηχανικοί και υπομηχανικοί, οπότε, σύμφωνα με την αντίληψη της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου που προώθησε αυτές τις αναθέσεις, θα πρέπει να εφοδιαστούν με υποχρεωτικό μορφολογικό οδηγό ώστε να συνεχίσουν να «αρχιτεκτονούν» εσαεί.

4. Μια προσπάθεια ανάσχεσης της καταστροφής

Τον περασμένο Ιανουάριο στη Ναύπακτο, στην 1η Επιστημονική συνάντηση συνΕργασίας με θέμα «Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονική κληρονομιά», για πρώτη φορά ο ΣΑΔΑΣ-Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων, οι ακαδημαϊκοί αρχιτέκτονες, το ΥΠΕΚΑ, οι μελετητές και η ΥΔΟΜ της Εκκλησίας (πρώην Ναοδομία) αφουγκράστηκαν ο ένας τον άλλον σε δημόσιο και ισότιμο διάλογο, με σκοπό να συμβάλουν όλοι ώστε το συγκεκριμένο πρόγραμμα μελετών να μην καταλήξει σε έτοιμες συνταγές, δηλαδή σε έναν «τσελεμεντέ» που θα μαγειρεύει στη θέση του «μάγαιρα».

5. Όταν η «ευκαιρία» γίνεται άλλοθι: Επαναφορά της καταστροφής

Παρά τη δηλωμένη συναίνεση του υπουργείου για συνεργασία με όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην άσκηση της Αρχιτεκτονικής και ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη για πρώτη φορά η συνεργασία Πανελλήνιας Ένωσης Αρχιτεκτόνων, μελετητών, υπουργείου και πανεπιστημιακών στην κατεύθυνση της εξεύρεσης κοινών τόπων, και μάλιστα βρίσκεται στο στάδιο της σύνταξης των πορισμάτων, δημοσιεύματα (*Η Καθημερινή*, 9.2.2014) φέρουν τον αναπληρωτή υπουργό Περιβάλλοντος, αμέσως μετά τον πρόσφατο σεισμό στην Κεφαλονιά, να δηλώνει: «Μέσα στο επόμενο διάστημα θα επεξεργαστούμε τη δημιουργία ενός προτύπου με μορφολογικούς κανόνες για το νησί, με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και των επιστημόνων. Θα κινηθούμε στο επιτυχημένο παράδειγμα της Νέας Φιλαδέλφειας». Τη στιγμή, μάλιστα, που για κάθε αρχιτέκτονα είναι σαφές ότι το παράδειγμα της Νέας Φιλαδέλφειας οφείλει τις αρετές του στον πολεοδομικό του ιστό, στην κλίμακα των κτηρίων και όχι στους μορφολογικούς κανόνες.

6. Τι να κάνουμε

Απαραίτητη προϋπόθεση για αποφυγή του αδιέξοδου είναι το προφανές πλην όμως, δυστυχώς, δύσκολο κατανοητό: Οι σεισμοί στους σεισμολόγους, η αρχιτεκτονική στους αρχιτέκτονες. Ο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ πιστεύει ότι αναγκαία και ικανή συνθήκη για την προστασία και ανάδειξη της Ακίνητης Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

είναι η εφαρμογή, μέσω του χωροταξικού, πολεοδομικού και αστικού σχεδιασμού, των αρχών της τέχνης και της επιστήμης που διέπουν τις κυρωμένες από τη χώρα μας συμβάσεις για την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική, την αρχαιολογική και τοπιακή κληρονομιά, και όχι η τάση επιβολής μιας στείρας νεοπαρδοσιακής εικόνας μέσω μορφολογικών κανόνων. Σε κάθε περίπτωση, περιμένουμε τη σύνταξη των πορισμάτων της Επιστημονικής Ομάδας της 1ης συνάντησης συνΕργασίας της Ναυπάκτου..

Σημείωση

1. <http://www.kathimerini.gr/752920/article/epikairothta/ellada/pws-h-katastrofh-8a-ginei-eykairia>

1η Επιστημονική συνάντηση συνΕργασίας «Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονική κληρονομιά»

Αρχές για τη σύγχρονη αρχιτεκτονική σε παραδοσιακούς και μη οικισμούς

1. Στην 1η συνάντηση συνΕργασίας για τους «Μορφολογικούς Κανόνες Δόμησης και Αρχιτεκτονικής» το πλαίσιο ανάλυσης που παρουσιάστηκε αναφέρεται στην υφιστάμενη κατάσταση οικισμών κάτω των 2.000 κατοίκων. Τα αποτελέσματα των μελετών κατέδειξαν ότι οι περισσότεροι από αυτούς είναι ζώντες και αναπτυσσόμενοι και δεν ανήκουν στην κατηγορία των παραδοσιακών. Ακόμη, ότι πολλοί συνιστούν αξιόλογα ιστορικά σύνολα, όπως και ότι σημαντικός αριθμός άλλων έχει ήδη εγκαταλειφθεί. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την αλήθεια ότι οι οικισμοί συνιστούν εξελισσόμενους οργανισμούς που απαιτούν την αλλαγή, ακόμη

Προσθήκη σύγχρονου κτηρίου (Angers, Γαλλία)

Προσθήκη σύγχρονου κτηρίου (Βρυξέλλες)

και την κατεδάφιση και τη νέα κατασκευή, προκειμένου να προσαρμοστούν στις ανάγκες της εποχής.

Τα προβλήματα που τίθενται είναι ουσιαστικά:

- Είμαστε σε θέση να ελέγξουμε ουσιαστικά αυτές τις διαδικασίες με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο;
- Είναι αναγκαίο να γίνει μια ουσιαστική κριτική αποτίμηση των μέχρι σήμερα αναποτελεσματικών πρακτικών του παρελθόντος στην παραγωγή του δομημένου περιβάλλοντος.
- Είναι αναγκαίο να τεθούν οι όροι για νέους κανόνες δόμησης.

Το κοινό υπόβαθρο των τελευταίων δεν μπορεί παρά να λάβει υπόψη του τα προβλήματα της μέχρι σήμερα εξέλιξης των οικισμών, της σημερινής λειτουργίας τους αλλά και τις μελλοντικές ανάγκες και τάσεις ανάπτυξής τους. Άλλως οι τόσο έντονα προβαλλόμενες έννοιες «ολοκληρωμένη» ή «βιώσιμη ανάπτυξη» παύουν να έχουν ουσιαστικό περιεχόμενο. Μόνο τότε θα μπορούσαν οι «νέοι κανόνες» να αποτελέσουν παράγοντα παραγωγής ενός διαφοροποιημένου δομημένου περιβάλλοντος, ικανού να παίξει θετικό ρόλο στη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού και ιδιαίτερα της νέας γενιάς.

Η αρχιτεκτονική οφείλει να εξυπηρετήσει τις ανάγκες αυτές με σύγχρονη έκφραση στο χώρο. Οι νέοι κανόνες δόμησης θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους τον ά-μορφο χαρακτήρα που απέκτησαν οι *μη* παραδοσιακοί οικισμοί από τη μέχρι σήμερα ανάπτυξή τους και, βάζοντας φραγμούς στην περαιτέρω έκπτωσή του, να θέσουν σαφείς όρους και περιορισμούς δόμησης. Επομένως η σύγχρονη αρχιτεκτονική θα πρέπει να εκφραστεί με συνέπεια, ικανοποιώντας τις σημερινές ανάγκες και στοχεύοντας στη διαμόρφωση ενός νέου οικιστικού περιβάλλοντος. Εδώ οφείλει να βρει την κατάλληλη ένταξή της και η νέα ενεργειακή τεχνολογία.

2. Πώς οι σύγχρονες αρχιτεκτονικές αντιλήψεις μπορούν να βρουν την έκφραση και ολοκλήρωσή τους μέσα στο πλαίσιο του ιστορικού κέντρου ενός οικισμού ή μέσα στον παραδοσιακό οικισμό που έχει συγκεκριμένο

Προσθήκη σύγχρονου κτηρίου (Βέλγιο)

ιστορικό χαρακτήρα και υφίσταται σαφείς περιορισμούς σε αυτού του είδους τις αλλαγές;

Αφήνοντας κατά μέρος τις εκδοχές της εμμονής στη μνημειακού χαρακτήρα «αναβίωση», είτε την αγοραία εμπορευματοποίηση της προγονολατρίας που καλλιεργεί την ανήθικη κακογουστιά είτε τον στείρο μιμητισμό μέσα από τυποποιημένους για κάθε περιοχή ξεχωριστά «μορφολογικούς κανόνες» που θα ανακαλούσαν μια προκρούστεια λογική, αδήριτη προβάλλει η ανάγκη να διαφυλαχθούν η δομή και ο χαρακτήρας των παραδοσιακών οικισμών και οι ιστορικοί πυρήνες των οικισμών της χώρας. Ευκαιρία είναι μέσα στο πλαίσιο των μελετών του ΥΠΕΚΑ να επισημανθούν όποιοι οικισμοί κάτω των 2.000 κατοίκων εξακολουθούν ακόμη να διαθέτουν αξιόλογο ιστορικό πυρήνα. Αξίζει να γίνουν κτήμα των επόμενων γενεών οι αλήθειες εκείνες που πρυτάνευσαν στην οργάνωση του χώρου στους παραδοσιακούς οικισμούς: αρχές τυπολογικές, μορφολογικές, ογκοπλαστικές, κατασκευαστικές, προσαρμογής στο φυσικό περιβάλλον. Αυτό που εντυπωσιάζει και δίνει την πολυμορφία σε ένα παραδοσιακό σύνολο είναι αφενός η πολυφωνία-πολυμορφία, αλλά με παράλληλο το σεβασμό στους γενικούς κανόνες του αρχιτεκτονικού λεξιλογίου, και αφετέρου η αρμονική ένταξη μέσα στο σύνολο. Το μερικό, διαφυλάσσοντας την ιδιαιτερότητά του, εντάσσεται με διαλεκτικό τρόπο στο γενικό, προσαρμοζόμενο με ομαλό τρόπο στο φυσικό περιβάλλον.

Εκτός όμως από τα στοιχεία της μορφής που εμφανίζονται σε πρώτη ανάγνωση και που θα ήταν δυνατόν να ενταχθούν σε ορισμένους «μορφολογικούς κανόνες», μια σειρά από πρόσθετα στοιχεία ενός ευρύτερου κώδικα –ανάμεσα στα οποία περιλαμβάνονται οι όγκοι, οι ευθυγραμμίσεις, τα ίχνη, η σχέση πλήρων-κενών, καθώς και η τυπολογία των χώρων που σχετίζονται με την οικοπεδική διανομή, τις οικοδομικές νησίδες, τις διαδρομές κ.λπ.– τροφοδοτούν πολύπλοκες διαλεκτικές σχέσεις ανάμεσα στα μέρη και στο σύνολο.

Εάν είναι αλήθεια ότι η γνήσια αρχιτεκτονική παράγεται από ιδέες, τότε αυτές –στη συγκεκριμένη περίπτωση– δεν είναι δυνατόν να γεννηθούν «εν κενώ», αλλά μπορούν να προκύψουν από τη γνώση των παραπάνω

αρχών. Επομένως θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι το σύνολο αυτών των αρχών πρέπει να αποτελέσει τις κατευθυντήριες γραμμές έμπνευσης και νέας δημιουργίας. Αλλά η δυσκολία προκύπτει από το πώς αυτές οι σχέσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν κατά τρόπο που να αποτελέσουν κώδικα – και μάλιστα για μια σύγχρονη αρχιτεκτονική; Ή μήπως το κλειδί βρίσκεται στην υπέρβαση επιμέρους αρχών, αλλά διαφυλάσσοντας τη χωρική διαλεκτική, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό την ενότητα του πολεοδομικού συνόλου;

Καταλήγουμε λοιπόν ότι δεν είναι αναγκαίο να θεσπίσουμε εξειδικευμένους όρους δόμησης για κάθε οικισμό, αλλά μέσα από την ενδελεχή ανάλυση των παραπάνω στοιχείων να προβούμε στη θέσπιση ενός υπερκείμενου κανονιστικού γενικού πλαισίου που θα αναφέρεται στην πυκνότητα δόμησης, στην κατάτμηση των οικοπέδων, στη διάρθρωση των όγκων, στην κλιμάκωση των υψών και στη διατήρηση ενός βασικού «ιστορικού» συντελεστή δόμησης. Επιμέρους διατάγματα θα μπορούσαν να ρυθμίσουν ορισμένες ιδιαιτερότητες και να επιλύσουν κατά περίπτωση προβλήματα. Κατά συνέπεια θεωρούμε ότι δεν θα πρέπει να υιοθετηθούν απολύτως αυστηροί και άκαμπτοι «μορφολογικοί κανόνες» ένταξης σύγχρονης αρχιτεκτονικής σε ένα παραδοσιακό σύνολο, αλλά οι ρυθμίσεις και τα συγκεκριμένα μέτρα οφείλουν να έχουν ενδεικτική-αποτρεπτική αξία και να μην αποκλείουν εκ προοιμίου κάθε επιμέρους επέμβαση. Ουσιαστικό ρόλο για τον έλεγχο των μελετών θα πρέπει να αναλάβουν τα Συμβούλια Αρχιτεκτονικής, κατάλληλα στελεχωμένα με ειδικούς επιστήμονες από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Ο έλεγχος δεν είναι δυνατόν να είναι αποτελεσματικός εάν δεν περιλαμβάνει και τη συνεχή επίβλεψη των κατασκευών στο στάδιο της εκτέλεσης των οικοδομικών εργασιών.

Άλκης Πρέπης
αρχιτέκτων, αν. καθηγητής ΔΠΘ

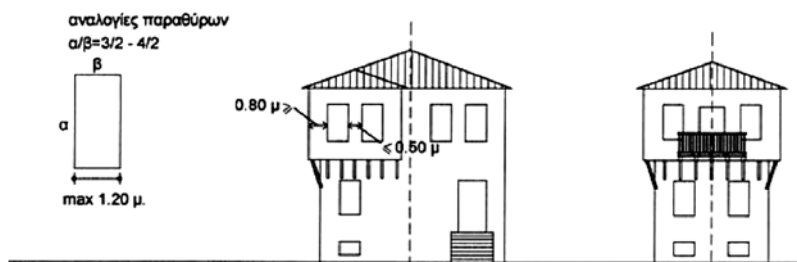
Προσθήκη σύγχρονου κτηρίου μικρής κλίμακας (Trouville, Νορμανδία)

Μορφοκρατική νομιμότητα ή αρχιτεκτονική ηθική;

Η σκηνογραφική υποκατάσταση της αυθεντικής κατάστασης τείνει να θεσμοθετηθεί σε όλες τις περιφερειακές ενότητες της χώρας, μέσα κι έξω από το αστικό περιβάλλον, μέσα κι έξω από τα όρια των οικισμών της υπαίθρου.

Οι όψεις των κτηρίων οργανώνονται με άξονα συμμετρίας, χωρίς να είναι απαραίτητη η αντιστοίχιση των ανοιγμάτων μεταξύ των επιπέδων
πηγή: ΦΕΚ 171Δ/2005, Διαμόρφωση όψεων

Ο Άγιος Ευστράτιος είχε χτυπηθεί από σεισμό το 1968. Χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο για άλλους 21 οικισμούς και από τότε για όλους τους παραδοσιακούς οικισμούς. Ακόμα και σήμερα κυριαρχεί στη συνείδηση των μελετητών ως πρότυπο διάταγμα προστασίας, με αποτέλεσμα να θεωρείται κατάλληλο για όλη την Ελλάδα

Πέραν της σκηνογραφικής, στιλιστικής *τακτοποίησης*, η οποία διαχρονικά αμφισβητείται, από το Συνέδριο για τους παραδοσιακούς οικισμούς στον Βόλο το 1981 μέχρι τις έγγραφες διαμαρτυρίες του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων¹ και της Σχολής Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ,² οι «Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονικής» αγνοούν το πρόβλημα της διατήρησης της αυθεντικής κατάστασης, ενώ συγχρόνως υποδηλώνουν τη χρόνια αδυναμία της ελληνικής πολιτείας να καταγράψει και να προσδιορίσει τις χρήσεις γης, έτσι ώστε κάθε περιφερειακή ενότητα της χώρας να διαθέτει, σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης και της επιστήμης, πραγματικά χωροταξικά και πολεοδομικά εργαλεία, και όχι υποκατάστατα, που να εφαρμόζονται στην πράξη και να συντονίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες.

Είναι απαραίτητες οι αυθεντικές δραστηριότητες του πρωτογενή, του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα, για την πραγματική αναβίωση των μικρών οικισμών και τη συγκράτηση των μόνιμων κατοίκων που έχουν απομείνει, πόσο μάλλον για την προσέλκυση νέων.

Η πολιτεία, με οριζόντιους *μορφολογικούς κανόνες δόμησης*, με το άλλοθι της δήθεν προστασίας της παράδοσης από την καταστροφική αδυναμία και ασυδοσία της ίδιας της πολιτείας και των οργάνων της διοίκησης της, επιβάλλει στην κοινωνική συνείδηση την πλαστογράφηση της εικόνας του παρελθόντος και την προβολή της στο μέλλον σαν μοναδική, «νόμιμη» και «ηθική» λύση.

Νόμιμη λύση δεν είναι, γιατί οι συμβάσεις για την ακίνητη πολιτιστική και φυσική κληρονομιά της Ευρώπης και οι επιστημονικές αρχές που τις διέπουν υπερισχύουν νομικά του Συντάγματος, του νεοελληνικής κοπής αρχαιολογικού νόμου,

του οικοδομικού κανονισμού, παλιού ή καινούργιου, που πολεοδομεί, και των διαταγμάτων με τους μορφολογικούς κανόνες για τους οικισμούς. Ηθική λύση επίσης δεν είναι, εάν ανατρέξουμε στην αλυσίδα του φιλοσοφικού-επιστημονικού προβληματισμού του ευρωπαϊκού πολιτισμικού χώρου γύρω από το θέμα διατήρησης της αυθεντικής κατάστασης, υλικής και άυλης.

Οι οικισμοί, είτε είναι χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί είτε όχι, είναι ζωντανό οργανισμό, αποτέλεσμα των ιστορικών, δηλαδή των εκάστοτε σύγχρονων, κοινωνικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων εντός και εκτός των ορίων αυτών.

Οι ζωντανό αυτοί οργανισμοί συνεχώς εξελίσσονται στο κοινωνικό τους περιεχόμενο, επομένως και στη μορφή τους.

Εάν η πολιτεία σήμερα θέλει να διατηρήσει ό,τι έχει απομείνει από την αυθεντική, ιστορική τους κατάσταση, εάν θέλει επίσης να ελέγξει και να καθοδηγήσει τη δυναμική τους εξέλιξη, τότε πρέπει να εξοπλιστεί και να ενεργοποιήσει κάθε σύγχρονο επιστημονικό και θεσμικό εργαλείο καταγραφής και αξιολόγησης ικανό να μελετήσει την ανατομία, τη φυσιολογία και την παθολογία αυτών των οργανισμών, καθώς και του χώρου που τους περιβάλλει.

Ο αναπληρωτής υπουργός Περιβάλλοντος Σταύρος Καλαφάτης αμέσως μετά το σεισμό στην Κεφαλονιά φέρεται να δήλωσε στην εφημερίδα Η Καθημερινή, 9.2.2014: «Μέσα στο επόμενο διάστημα θα επεξεργαστούμε τη δημιουργία ενός προτύπου με μορφολογικούς κανόνες για το νησί, με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και των επιστημόνων. Θα κινηθούμε στο επιτυχημένο παράδειγμα της Νέας Φιλαδέλφειας». Το παράδειγμα της Νέας Φιλαδέλφειας οφείλει τις όποιες αρετές του στον πολεοδομικό ιστό, στην κλίμακα, όχι όμως στους «μορφολογικούς κανόνες» των κτηρίων

Παλιές φωτογραφίες του οικισμού της Νέας Φιλαδέλφειας, πηγή: www.filadelfeia-dimos.gr

Μόνον έτσι η πολιτεία θα μπορέσει να επεξεργαστεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο θεραπείας, που ν' αφορά όχι μόνον τον κάθε οργανισμό χωριστά, αλλά το ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον της χώρας στο σύνολό του.

Όσο για το μορφολογικό ζήτημα, πιστεύουμε ότι αποτελείται από δύο σκέλη.

Το ένα αφορά τη μορφολογική δομή ενός οικισμού ως πολεοδομικού συνόλου, με ιστό και δομημένους όγκους, που εξελίσσεται διαδραστικά με τον κοινωνικό και τον φυσικό του χώρο.

Το άλλο είναι η στιλιστική αντιμετώπιση των μεμονωμένων κτηρίων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του *σημειώντος* κάθε *σημαινόμενου*³ δημόσιου χώρου.

Και στις δύο περιπτώσεις η εκάστοτε σύγχρονη κοινωνία έχει το δικαίωμα να ερμηνεύσει το Πνεύμα του Τόπου (Genius Loci)⁴ και να το εκφράσει με τις δικές της σύγχρονες αρχές και με τα δικά της σύγχρονα χωροταξικά, πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά εργαλεία, που στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες υπάρχουν και λειτουργούν.

Εάν πράγματι θέλουμε να διατηρήσουμε τις αυθεντικές παραδόσεις, ακίνητες, κινητές και άυλες, στα βουνά και στις θάλασσες, δεν έχουμε παρά να πάψουμε να ψαρεύουμε με δυναμίτη, κυριολεκτικά και μεταφορικά. Ο πραγματικός ψαράς επιλέγει κάθε φορά το κατάλληλο δίχτυ ή το κατάλληλο αγκίστρι, ανάλογα με το τι ψάρια θέλει να πιάσει και τι ψάρια θέλει ν' αφήσει. Ο δυναμίτης, στη θάλασσα, κάνει πάντα *οριζόντιες ρυθμίσεις*.

Η αδυναμία της πολιτείας να καταγράψει, να χωροθετήσει, να πολεοδομήσει και να διοικήσει, μαζί με τη δυνατότητα που δίνει στον «καθένα» να υπογράψει αρχιτεκτονικές μελέτες, έχει σαν αποτέλεσμα την υιοθέτηση οριζόντιων μέτρων και κανόνων, σε μια απελπισμένη προσπάθεια να ελέγξει και να επιβάλει μία επιφανειακή μορφή των πραγμάτων.

Εύχομαι, με την «ευκαιρία» της κρίσης, η πολιτεία να ελευθερώσει την κριτική σκέψη, σαν μοναδική λύση απεγκλωβισμού από τη μέχρι σήμερα αντιπαραγωγική κατάσταση.

*Γιάννης Ζερβός του Κλεάνθη
αρχιτέκτων*

Επάγγελμα και αναζήτηση αυθεντικότητας στην αρχιτεκτονική της υπαίθρου

Μαζί με το συρτάκι και τον famous greek mousaka βρισκόμαστε μπροστά στην υλοποίηση του οράματος ενός πολιτικού: της επιβολής της αισθητικής των καρτ ποστάλ σε ολόκληρη την επικράτεια. Αντίληψη που διαπνέεται από την ίδια λογική με την οποία οι ιθαγενείς προσφέρουν τις τελετουργίες τους ως τουριστική ατραξιόν.

Το εγχείρημα διέπεται εξαρχής από προχειρότητα, μιας και δεν έχει γίνει ποτέ κάποια αποτίμηση των επιπτώσεων των ήδη ισχυόντων ειδικών όρων δόμησης. Ας αναζητήσει κάποιος παραδείγματα αξιόλογης σύγχρονης αρχιτεκτονικής σε οικισμούς όπου ισχύουν ειδικοί όροι δόμησης. Δυστυχώς ενενήντα εννιά στα εκατό αξιόλογα κτήρια βρίσκονται σε περιοχές με σχετική ελευθερία σχεδιασμού: είτε μέσα σε πόλεις είτε εκτός σχεδίου. Και αντί η καταστροφή των οικισμών να αφυπνίσει, αντίθετα εξαπλώνεται παντού.

Ατυχώς, προπτυχιακής εμβάθυνσης πονήματα, όπως η καταγραφή των λιθόστρωτων και των σαπωνοποιείων της Μυτιλήνης, μέχρι πρόσφατα

Ο άριστος τεχνολογικός εξοπλισμός, σε συνδυασμό με το ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό της εταιρίας, μας επιτρέπει να παράγουμε προκατασκευασμένες κατασκευές υψηλής αντοχής και αντισεισμικότητας, που ανταποκρίνονται πλήρως στους πιο αυστηρούς όρους δόμησης, όπως αυτοί καθορίζονται από τους αρμόδιους φορείς, υπουργεία και αρχιτεκτονικές επιτροπές.

Στα πλαίσια του σεβασμού προς την οικιστική παράδοση κάθε περιοχής και τους οικιστικούς όρους δόμησης όπως αυτοί καθορίζονται από τα αρμόδια πολεοδομικά γραφεία, η εταιρία μας εξασφαλίζει κατασκευές απόλυτα αντιστοιχισμένες με το φυσικό περιβάλλον και σε συμφωνία με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Για παράδειγμα, κατασκευάζουμε σπίτια που ακολουθούν τον νησιώτικο ρυθμό αρχιτεκτονικής, όπως αυτές διαμορφώνονται στις Κυκλάδες, στα Δωδεκάνησα και στα Επτάνησα, διατηρώντας όλα τα παραδοσιακά στοιχεία των περιοχών αυτών, καθώς και προκατ σπίτια για την ηπειρωτική Ελλάδα - κατάλληλα τόσο για μόνιμες όσο και για εθελούσιες κατασκευές.

Επιπλέον, για τα νησιά μας και τις παραθαλάσσιες περιοχές, η εταιρία κατασκευάζει και διαθέτει ανεμόμυλους, οι οποίοι αποτελούν πιστό αντίγραφο των παραδοσιακών ανεμόμυλων που κοσμούσαν τα νησιά μας. Πρόκειται για δύο φορές κατασκευές, που μπορούν να αποτελέσουν βοηθητικού χώρους, αλλά προσφέρονται και σαν καταλύματα ή ενσωματωμένα δωμάτια, αφού είναι έτσι διαμορφωμένοι ώστε να μπορούν να φιλοξενήσουν τέσσερα τουλάχιστον άτομα.

Πέρα από τις προκατασκευασμένες κατοικίες, κτήρια και ανεμόμυλους, η εταιρία δραστηριοποιείται και στον τομέα των προκατασκευασμένων εκκλησιών, διαθέτοντας μονόκλιτες εκκλησίες 23-35 τμ., αλλά και ναός μεγαλύτερων διαστάσεων, καλύπτοντας έτσι όλες τις απαιτήσεις της χριστιανικής κοινότητας. Οι ναοί μπορούν να τοποθετηθούν σε όλες τις περιοχές της ηπειρωτικής και νησιώτικης Ελλάδας.

Ο εξωτερικός εξοπλισμός έχει γίνει σύμφωνα με τους πολεοδομικούς κανονισμούς της ηπειρωτικής αρχιτεκτονικής.

θεωρούντο από τη διοίκηση ως ικανό θεωρητικό υπόβαθρο για να ορίσει το θεσμικό πλαίσιο της σύγχρονης δόμησης στην επαρχία. Η γραφική έως λαογραφική απεικόνιση μεμονωμένων στοιχείων ήταν εύκολη, εμπορική (μιας και διαχειριζόταν τον παραδοσιακό πλούτο αποκομμένο από την όποια ασχήμια) και ανώδυνη (μιας και, μη ασκώντας, δεν μπορούσε και να δεχτεί κριτική). Το επιστημονικό ρεύμα αναζήτησης εντοπιότητας των δεκαετιών του '50 και του '60 πετάχτηκε στον κάδο και από τη γενιά του '30 έμεινε μόνο η γραφικότητα. Επιπλέοντας μακάρια και περιφρονώντας συθέμελα τη σημασία της εξέλιξης και το χρέος προς τις επόμενες γενιές, η γκροτέσκα «παραδοσοπληκτική» αντίληψη προσπάθησε να φυλακίσει την αρχιτεκτονική δημιουργία σε κάτι θανατερά στάσιμο.

Εάν η κακοκαιρία της χούντας έπνιξε την αρχιτεκτονική, η μεταπολιτευτική ρευστία τη διαμέλισε. Μοιραία λοιπόν, όταν χρειάστηκε ένα λεξιλόγιο προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, αυτό συστάθηκε από τα θραύσματά της. Και καθώς επί δεκαετίες οι καμάρες, οι καμινάδες και τα σαχνισιά πλασάρωνταν αυτονομημένα ως «παραδοσιακή αρχιτεκτονική», δεν αποτέλεσε έκπληξη η παντελής αδυναμία του –αμέριμνου για την αρχιτεκτονική ένδειξη της υπαίθρου– έμψυχου δυναμικού της διοίκησης έστω και να κατανοήσει το λόγο που η επιστημονική κοινότητα

Σημειώσεις

1. Αρ. πρωτ. 41893/2-12-2010/ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

«... Με την παρούσα επιθυμούμε να διατυπώσουμε τη διαφωνία μας με τη “θέσπιση μορφολογικών κανόνων” για τη δόμηση. Η άσκηση της αρχιτεκτονικής οφείλει να είναι ελεύθερη όπως θεσπίζεται και διασφαλίζεται από τις διεθνείς συνθήκες».

2. Αρ. πρωτ. 5161/9-3-2011/ΕΜΠ-Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.

«... Θεωρούμε πως η διατύπωση όρων όπως «θεσμοθέτηση μορφολογικών κανόνων» ολισθαίνει προς την κατεύθυνση της παγίωσης αρχιτεκτονικών προτύπων, τα οποία κινδυνεύουν να περιοριστούν στο επίπεδο της παράστασης των οικισμών, διαφεύγοντας από την ερμηνεία των «δομικών – οργανωτικών συνθηκών συγκρότησής τους και καταργώντας στην ουσία τη δυνατότητα ενεργούς επιστημονικής αρχιτεκτονικής συμβολής».

3. Renato De Fusco, *Segni, storia e progetto dell'architettura*, Universale Laterza, 1978 – «Ipotesi per il segno urbanistico», σελ. 77.

4. Christian Norberg-Schulz, *Genius Loci*, Electa, riedizione 1992.

εναντιώθηκε τόσο κάθετα στην προκήρυξη του προγράμματος των «μορφολογικών κανόνων». Διότι μόνο και μόνο το λαϊκίστικο θράσος να αναζητηθούν «μορφολογικοί κανόνες» τα λέει όλα για τον ευτελισμό της τέχνης μας.

Στη Ναύπακτο αναδείχτηκε η ανάγκη αλλά και η δίψα για έναν ουσιαστικό διάλογο στην αρχιτεκτονική κοινότητα και φάνηκε ότι οι αρχιτέκτονες μπορούν να συζητήσουν γόνιμα. Αυτό που δεν τονίστηκε όμως στο τριήμερο ήταν η ανυπαρξία συλλογικού ενστίκτου επαγγελματικής μας επιβίωσης. Διότι αρχιτέκτονας χωρίς δυνατότητα άσκησης αρχιτεκτονικής δεν είναι και ό,τι πιο βιώσιμο. Η νεκροφιλική μίμηση δεν είναι Αρχιτεκτονική, όπως και η ταρίχευση δεν λογίζεται ως υγεία. Αλλά ένας γιατρός που του δίνουν μόνο πτώματα, με μοναδικό επαγγελματικό αντικείμενο να τα μακιγιάρει και να τα ταριχεύει ώστε να δείχνουν ζωντανά, μοιραία κάποια στιγμή θα χάσει τη δουλειά του από ταριχευτές ή μακιγιέρ.

Ίσως κάποιος συνάδελφος θα πρέπει να έχει ζήσει στην επαρχία για να αντιληφθεί στην πραγματική του κλίμακα το πρόβλημα. Το αθηνοκεντρικό ΥΠΕΚΑ επικαλούνταν τα λίγα «πετυχημένα» παραδείγματα διατήρησης παραδοσιακών οικισμών (άσχετα, π.χ., αν στην προστατευόμενη Ύδρα απουσιάζουν από την ηλικιακή πυραμίδα τα παιδιά και οι γέροι). Πίσω από

τις ακριβοπληρωμένες αφίσες του ΕΟΤ με τις γραφικές «διατηρημένες» γειτονιές, οι τραγικές επιπτώσεις από την οριζόντια εξάπλωση του νεοπαροδοσιακού υποκατάστατου αποκρύπτονταν ή, ακόμα βολικότερο, η ευθύνη επιρριπιόταν στους «κακούς» αρχιτέκτονες. Στο διάλειμμα ενός σχετικού συνεδρίου, κάπου στη Μαγνησία, μια διδάσκουσα αρχιτεκτονικής είχε αναφωνήσει όλο απορία κοιτώντας το χωριό γύρω της: «Μα δεν υπάρχουν καλοί αρχιτέκτονες εδώ;». Χαμπάρι. Δεν είχε ιδέα ότι αυτό που έβλεπε δεν ήταν προϊόν αρχιτεκτόνων, αλλά η εφαρμογή των «διαταγμάτων προστασίας» από καθέναν που είχε το δικαίωμα να υπογράψει ως αιτιολογική έκθεση τη φράση: «Η παρούσα οικοδομή ικανοποιεί τις απαιτήσεις της αισθητικής τόσο ως μεμονωμένο κτίριο το άφησα με ιεπειδή όντως έτσι είναι στα δημόσια έγγραφα όσο και ως τμήμα του ευρύτερου περιβάλλοντος». Και ότι μαζικά και οριζόντια αποκλείονταν από την άσκηση του επαγγέλματος ακριβώς οι αρχιτέκτονες που ήξεραν τη δουλειά τους να συμβαδίζει με την τέχνη και την επιστήμη.

Το τριήμερο της Ναυπάκτου θα μείνει στην ιστορία της αρχιτεκτονικής της χώρας μας μόνο και μόνο διότι εκπρόσωποι της διοίκησης, ακαδημαϊκοί και ελεύθεροι επαγγελματίες κατέστησαν τα παραπάνω κοινό τόπο – λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά. Το αν τα συμπεράσματα θα βρουν έκφραση μέσα από τις προδιαγραφές της β' φάσης της προκήρυξης των μελετών θα δείξει αν απλώς θα μείνουμε εκεί, στο ιστορικό στιγμιότυπο, ή αν πραγματικά πιστεύουμε στον κοινωνικό ρόλο της τέχνης μας.

Ανδρέας Μαριάτος, Δροσιά Μολλά
αρχιτέκτονες

Αρχιτεκτονική παράδοση και εξέλιξη μέσα σε ιστορικό οικισμό

1. Προστασία της παράδοσης και σύγχρονη αρχιτεκτονική

Νέα δόμηση σε παλιούς οικισμούς: οι περισσότερες ως τώρα επεμβάσεις άφησαν προβληματισμούς ανοιχτούς. Τοπία βιασμένα, ή κτίσματα νεοπαροδοσιακά, κίβδηλα. (εικ. 1)

Η προστασία των ιστορικών οικισμών στηρίζεται, ταυτόχρονα, τόσο στη διαφύλαξη όσο και στην αναπαραγωγή του μηνύματός τους. Τη διαφύλαξη την αναλαμβάνει η αποκατάσταση του αυθεντικού κτηριακού αποθέματος. Δυστυχώς, όμως, κινδυνεύουμε περισσότερο από τις στρεβλές «αποκαταστάσεις» παρά από τα καινούρια κτήρια...

Η αναπαραγωγή του μηνύματος επαφίεται στην ανοικοδόμηση· οι ιστορικοί οικισμοί και τα μνημεία τους θα νεκρωθούν αν δεν πλαισιωθούν από σύγχρονες κατασκευές, αν δεν δεχτούν νέα ζωή. Με το λεπτό εγχείρημα της σύνθεσης του παρελθόντος με το παρόν.

2. Η «ελληνικότητα»

Οι τέχνες έχουν κατά καιρούς υπηρετήσει ιδεολογήματα συμπίκνωσης της εθνικής ταυτότητας: στην Ελλάδα το ρόλο αυτόν τον έπαιξαν κυρίως ο νεοκλασικισμός και η επιστροφή στις ρίζες της «λαϊκής» παράδοσης, τόσο προπολεμικά όσο και μεταπολεμικά.

Η αρχιτεκτονική υποχρεωτικά παρεμβαίνει στον δημόσιο βίο. Εγκαθιστά προηγούμενα που στο κοινό μορφοποιούνται σαν στερεότυπα. Όταν η αρχιτεκτονική προβαίνει σε ρηχές αναγνώσεις της «ελληνικότητας»,

Βασάλτης

η μαύρη πέτρα

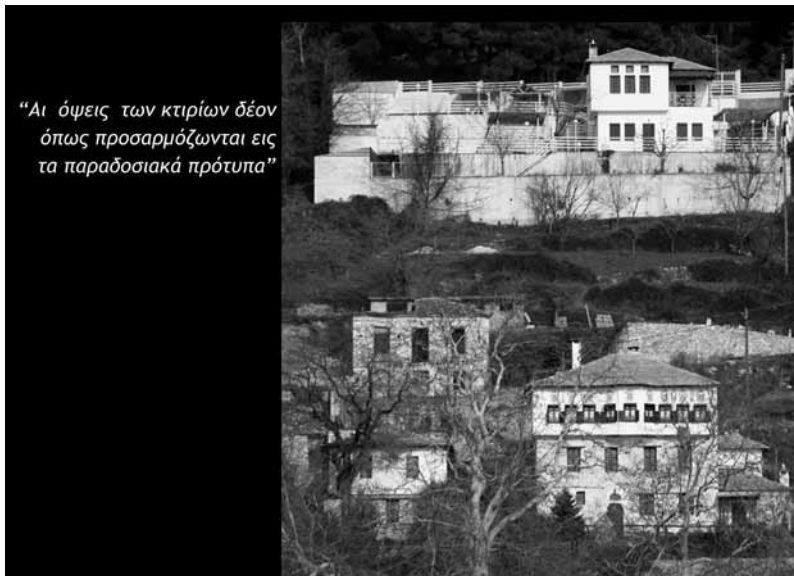
Επειδή η πέτρα είναι το μεράκι μας...

...από το 1890 δουλεύουμε την πέτρα με προσήλωση και ευαισθησία, επενδύουμε στην τεχνογνωσία και δίνουμε τη διάσταση της φύσης σε κάθε μας δημιουργήμα. Το πολυάριθμο συνεργείο και η πολύχρονη πείρα στις πέτρινες επενδύσεις κατοικιών και εκκλησιών, έφεραν την καταξίωση στο χώρο, επιδεικνύοντας έργα υψηλής αισθητικής σε κάθε γωνιά της Ελλάδας. Με γνώμονα τις προσωπικές σας ανάγκες και επιθυμίες, κάνουμε εκείνο που ονειρεύεστε ανώτερο των προσδοκιών σας!

www.theodorou.info | +30 6932378444

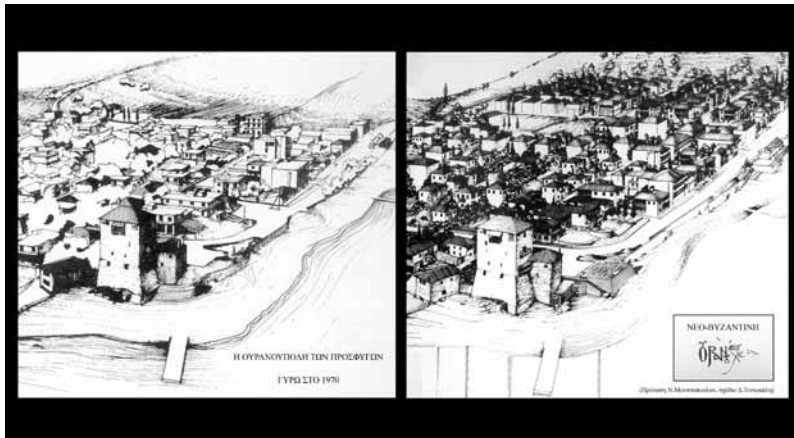
ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΠΕΤΡΙΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Εικ. 1: Πινακάτες. Επίσκεψη του χωριού με νεοηλιορείτικο σπίτι

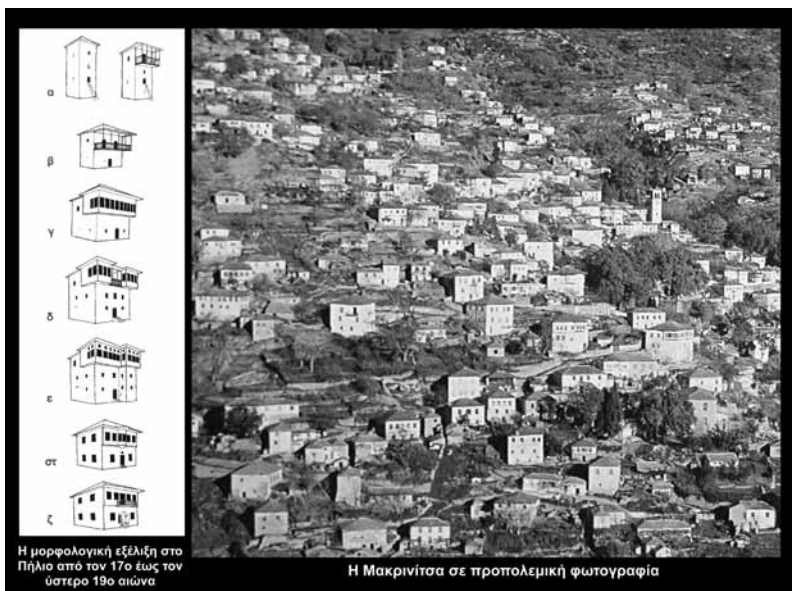
εκτρέπεται σε ανιστόρητη μυθοπλασία. Θεσμοθετεί κανόνες και κτίζει με μορφολογία που ποτέ δεν έχει καταγραφεί στην αρχιτεκτονική ιστορία του τόπου, «βελτιώνοντας» το παρελθόν. (εικ. 2)

Αξίζει να σκύψουμε προσεκτικότερα πάνω σε διαχρονικές αξίες, να ανοίξουμε διάλογο με την πραγματική ιστορία του τόπου μας και να προσπαθήσουμε να σχεδιάσουμε την ειλικρινή αρχιτεκτονική που του αξίζει. Τότε θα κατανοήσουμε ότι δεν είναι θέμα «στυλ», που ενδεχομένως

Εικ. 2: Ψευδοπαραδοσιακή Ουρανούπολη (μελέτη Ν. Μουτσόπουλου)

Εικ. 3: Εξέλιξη ηλιορείτικων – Προπολεμική Μακρινίτσα

Η μορφολογική εξέλιξη στο Πηλιο από τον 17ο έως τον ύστερο 19ο αιώνα

Η Μακρινίτσα σε προπολεμική φωτογραφία

επιτάσσουν κάποιοι ειδικοί όροι δόμησης, αλλά αίτημα συλλογικής αποδοχής της ρήσης του Σολωμού: «Το έθνος πρέπει να μάθαι να θεωρή Εθνικόν ό,τι είναι Αληθές».

3. Οι ειδικοί όροι δόμησης

Κανείς βεβαίως δεν θα ήθελε τα ηλιορείτικα παλιά χωριά να χάσουν ό,τι έχει απομείνει από την αυθεντική δομή τους, που εκφράζεται, κυρίως, από τη σχέση χτισμένου κι άχτιστου. Ούτε να αλλοιωθεί η κλίμακα και η ιεράρχηση των δομημένων όγκων, η τυπολογία των σχημάτων και η «πέμπτη όψη» των πλακοσκέπαστων στεγών, που σχηματοποιεί το νόημα της κοινότητας. Τα λίγα σωζόμενα γνήσια δείγματα της παλιότερης αρχιτεκτονικής, αρχοντικά και πυργόσπιτα, ή οψιμότερα αιγυπτιώτικα, νεοκλασικά νοικοκυρόσπιτα και λαϊκά χωριατόσπιτα, μαρτυρούν μια απίστευτη εξελικτική ανανέωση, με ανοικοδομήσεις φυσιολογικές, που τις υπαγόρευε η οικονομία και η τεχνική κάθε περιόδου. (εικ. 3) Η αναπτυξιακή πλημμυρίδα των τελευταίων τριάντα χρόνων, όμως, βαθμιαία κατασκεύασε ανιστόρητο σκηνικό με «νεοπαραδοσιακές» βίλες. Τι έφταιξε γι' αυτό; Πιστεύω, και το πλαίσιο προστασίας, που ενθάρρυνε αυτόν τον εξευτελισμό, διότι έριξε το βάρος σε επιμέρους μορφικά χαρακτηριστικά χωρίς να ορίζει τι νοείται ως «παραδοσιακό πρότυπο».

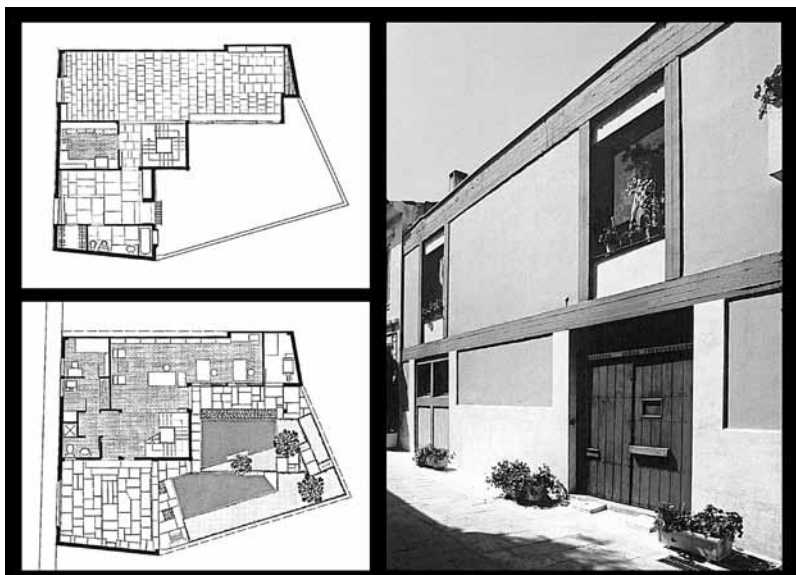
Άραγε, το κακό θα συνεχιστεί με παρόμοιους «μορφολογικούς» κανόνες, που σαν Λερναία Ύδρα ξαναφυτρώνουν, προτεινόμενοι από επαγγελματικά γραφεία λίγων (;) ημιμαθών λαϊκιστών της προστασίας; Που απειλούν να προσπατήσουν από τη δημιουργική αρχιτεκτονική όλα τα χωριά μας, ώστε κανένα να μη γλιτώσει από το νεοπαραδοσιακό φκιασίδωμα;!

Ανεχόμαστε, πια, την επικράτηση της ασκήμιας παντού. Όχι της έλλειψης σπουδαίας αρχιτεκτονικής αρετής, αλλά της απουσίας σχήματος και μόνον. Οι ελληνικοί οικισμοί είναι ά-σχημοι γιατί έχασαν τα απλά σχήματα των παλιότερων κτηρίων τους. Μα το πρώτο ζητούμενο για την ένταξη ενός νέου κτηρίου είναι το σχήμα. Ας ξαναδούμε ποια σχήματα διαμόρφωσαν το οικιστικό τοπίο: πυραμίδες στεγών, κτηριακά πρίσματα, σκεπαστοί εξώστες που μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα πλούτιζαν με λειτουργική ποικιλία μορφών τα αγροτικά και τα αστικά τοπία.

4. Παλιά τυπολογία, νέα μορφολογία

Πολύ γνωστό παράδειγμα ένταξης νέου κτηρίου σε ιστορική γειτονιά είναι το σπίτι του Κραντονέλλη στην Πλάκα. (εικ. 4) Αυτό που πρωτίστως τον κατύθυθε ήταν η λειτουργική τυπολογία και το αρχιτεκτονικό ήθος, όπως καταγράφηκε από τον Άρη Κωνσταντινίδη στα Παλιά αθηναϊκά σπίτια. Εκείνη η παράδοση επιβίωσε στην καινούρια κατοικία του χωρίς να την εκτρέψει σε λαϊκισμούς: πρόσβαση από διαβατικό, διαβάθμιση ορίων μεταξύ κλειστού και ανοικτού χώρου, πρόσοψη-καθρέφτης της τεχνικής εξέλιξης: το σπίτι αυτό, το 1960, πλούτισε την παράδοση: δήλωσε ότι το μπετόν αλλά και το τυπικό ρολό της αθηναϊκής πολυκατοικίας είχαν γίνει κομμάτια της, που άξιζε να δουλευτούν με ειλικρίνεια.

Οι λεγόμενοι παραδοσιακοί οικισμοί προσείλκυσαν την κατοίκηση στις διακοπές, που δεν έχει καμία από τις πρωτογενείς ανάγκες του αγροτικού κόσμου. Εντούτοις οι τυπολογίες δείχνουν το δρόμο: θ' άξιζε να επιβιώσουν, με σύγχρονη επανεπεξεργασία, για να κάνουν τη διαβίωση των νέων νοικοκυραίων τους πρακτικά και πνευματικά καλύτερη. (εικ. 5) Και για να σπάσουν την άποψη ότι στους παλιούς οικισμούς δεν υπάρχει θέση για σύγχρονη αρχιτεκτονική· υπάρχει, με καθαρό σχήμα και ψαγμένη τυπολογία, με μέτρο και κλίμακα, με ισορροπημένη σχέση υπαίθριων και κτισμένων χώρων.

Εικ. 4: Πλάκα. Πρόσοψη και κατόψεις (μελέτη Κλ. Κραντονέλλη)

Οι τρεις προκλήσεις των μελετών μορφολογικών κανόνων δόμησης

Η διαδικασία της δόμησης, μέσα από τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, ταυτίζεται με τη διαδικασία σύλληψης, σχεδιασμού και κατασκευής του κάθε έργου: πρόκειται για μια εύπλαστη πορεία και στη διάρκειά της ενσωματώνονται οι διαφορετικοί ρυθμιστικοί παράγοντες που παρουσιάζονται όσο προχωράει η έρευνα. Ο χρόνος ενεργοποιείται ως δυναμικό εργαλείο σχεδιασμού, όσον αφορά τη μακροπρόθεσμη πορεία των κατασκευών στο πέρασμα των ετών, αλλά και τον τρόπο που τα έργα γίνονται αντιληπτά από τους χρήστες και τους επισκέπτες τους κάθε διαφορετική ημέρα και ώρα.

Από τις παρουσιάσεις των μελετών μορφολογικών κανόνων δόμησης (ΜΜΚΔ), κατά την πρόσφατη συνάντηση ΣυνΕργασίας στη Ναύπακτο, διαφάνηκαν μια σειρά από προκλήσεις.

Η αναγκαιότητα της *ιστορικής συνέχειας* στο περιβάλλον, φυσικό και ανθρωπογενές, ήταν η *πρώτη πρόκληση*.

Η χρήση του «παραδοσιακού» στοιχείου με τρόπο που το βγάξει από τη συνολική ιστορική του διάσταση δημιουργεί συνθήκες ανάσχεσης της κοινωνικής και πνευματικής ανανέωσης. Στον αντίποδα, σύγχρονος αρχιτεκτονικός σχεδιασμός δεν σημαίνει υποχρεωτικά απαλλαγή από την παράδοση, με τη δυναμική της έννοια, αλλά σύγχρονη έκφραση των αληθειών ενός τόπου.

Η πορεία προς τη διαμόρφωση της σημερινής αντίληψης για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς διαφαιίνεται από το συνολικότερο πλαίσιο των προσπαθειών για αστική ανανέωση που έγιναν κατά καιρούς στα ευρωπαϊκά κράτη. Στην εξέλιξη αυτών των προσπαθειών εμφανίζονται τα αίτια αλλά και τα κίνητρα της κίνησης για την προστασία της. Για μεγάλο χρονικό διάστημα (ιδιαίτερα κατά την περίοδο της επιρροής του μοντέρνου κινήματος) η αστική ανανέωση ήταν κατανοητή ως ριζική μετατροπή των συνοικιών ή των ζωνών που είχαν κηρυχθεί ανθυγιεινές.

Η διάδοχη αντίληψη υπαγορεύει διατήρηση της χτισμένης κληρονομιάς με συντήρηση, βελτίωση και επανάχρησή της. Πολλές επιχειρήσεις αστικής ανανέωσης αλλάζουν τα προγράμματά τους και, αντί να πραγματοποιήσουν κατεδαφίσεις και επανακατασκευές, κάνουν μικτές επεμβάσεις. Η άποψη που βαθμιαία κυριαρχεί είναι πως η ανανέωση του αστικού ιστού, ιδιαίτερα στις συνοικίες που υποβαθμίζονται, πρέπει να γίνεται με συνεχή και προοδευτικό τρόπο, με μικρά βήματα. Ακολουθώντας αυτή την άποψη η αστική ανανέωση πραγματοποιείται με μια συνεχή διαδικασία επανακατασκευής σε μικρή κλίμακα και σταδιακής ανανέωσης του ιστού.¹

Η *δεύτερη πρόκληση*, για κάθε μαχόμενο περί την αρχιτεκτονική, είναι οι δυνατότητες που παρέχουν αυτές οι ΜΜΚΔ αν υιοθετηθούν κοινά μεθοδολογικά χαρακτηριστικά και γίνει σωστή διαχείριση της πληροφορίας τους. Στο δρόμο της συγκρότησης νέων θεσμών είναι απαραίτητη η *συνεργασία* πολλών ειδικοτήτων και η πλατιά *συμμετοχή* όλων εκείνων τους οποίους αγγίζουν και στους οποίους απευθύνονται. Για να γίνει το υπάρχον ανθρωπογενές περιβάλλον κάτι περισσότερο από μια πηγή φορμαλιστικής έμπνευσης, είναι απαραίτητες οι μελέτες *διεπιστημονικού* χαρακτήρα. Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης σ' έναν οικισμό εκτιμώνται με βάση οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, παίρνοντας υπόψη την ευημερία των μελλοντικών γενεών. Διότι, όπως αναφέρεται και στην Έκθεση

5. Νέες ανάγκες σε παλιούς οικισμούς

Τί κάνουμε, όμως, όταν η ίδια η εξέλιξη δυσχεραίνει το πρόβλημα της ένταξης; όταν δηλαδή απαιτεί την εισαγωγή νεωτερικών χρήσεων, που ικανοποιούνται μόνον από νέους τύπους κτηρίων, συνήθως μεγάλης κλίμακας, με λειτουργίες άλλες από την κατοίκηση;

Η μεγάλη παρανόηση που γίνεται από τους ειδικούς όρους δομήσεως εν προκειμένω αφορά τα ειδικά κτήρια: τα δημαρχεία, τα μουσεία, τα εκπαιδευτήρια, τα νοσοκομεία, οι βιοτεχνίες αλλά και τα ξενοδοχεία δεν είναι δυνατόν να κατακερματίζονται σε επιμέρους όγκους κλίμακας κατοικίας. Ποτέ δεν γινόταν αυτό, ούτε στις καλύτερες στιγμές της λεγόμενης παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (κονάκια, χάνια, καραβανσεράγια, μπεζεστένια, λουτρά κ.λπ. κ.λπ.).

Η μορφή σε καμιά περίπτωση δεν μας αφήνει αδιάφορους-οδηγός μας, όχι η παρεξηγημένη μορφολογία νοσηρού μιμητισμού, αλλά εκείνη που γεννιέται από την καθαρή σύνθεση. Ας θυμηθούμε ότι η καλή αρχιτεκτονική στέκει παντού: διότι, για να είναι καλή, πρέπει να συνομιλεί με τα γύρω της. Αυτή η συνομιλία, όμως, πηγάζει από ιδέες και όχι από μορφές.

Γιάννης Κίζης
αρχιτέκτων, καθηγητής ΕΜΠ

Εικ. 5: Κέντρο Αγροτουρισμού Μαρωνείας (μελέτη Γιάννη Κίζη)

Brundtland,² η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι μια σταθερή κατάσταση αρμονίας, αλλά μια συνεχής, ισορροπημένη, διαρκώς αναπροσαρμοζόμενη διαδικασία αλλαγής.

Στο κάθε πρόγραμμα, προκειμένου να προσεγγισθεί η βιωσιμότητα, είναι απαραίτητη η ανάλυσή της σε επί μέρους συγκεκριμένους στόχους, διαδικασία ιδιαίτερα επίπονη και σημαντική.³

Στις παραδοσιακές κοινωνίες η οπτική αρμονία μεταξύ υπάρχοντος και καινούριου ήταν δεδομένη και ανατροφοδοτούμενη.⁴ Αυτή η εσωτερική αρμονία δεν είναι πλέον εύκολο να υπάρχει στις σύγχρονες κοινωνίες. Η άνιση κατανομή των πιέσεων για ανάπτυξη και η θεώρηση της ποιότητας του χτισμένου περιβάλλοντος ως δημόσιου αγαθού αντιμετωπίζονται μέσα από τον κρατικό έλεγχο. Ο κυβερνητικός έλεγχος στοχεύει (θεωρητικά) στην ενσωμάτωση όλων των στοιχείων που συνθέτουν την ποιότητα του χτισμένου περιβάλλοντος σε μια συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας.⁵ Στη σύζευξη των παραπάνω, οι ΜΜΚΔ καλούνται να διευκολύνουν την πολιτεία να ενδιαφερθεί κατά προτεραιότητα για τον πολεοδομικό-αστικό σχεδιασμό και κατ' επέκταση για την αρχιτεκτονική των κτηρίων που κατασκευάζονται. Αρχιτεκτονική που αξιολογείται με βάση την ενσωμάτωσή της στο τοπίο (αστικό ή εξωαστικό), αποφασιστικό κριτήριο της οποίας αποτελεί η *συνομιλία* που δημιουργεί με το εκάστοτε φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον μέσα από τον *όγκο* και τα ιδιαίτερα στοιχεία της φυσιογνωμίας του τόπου.

Το στοίχημα αυτών των μελετών είναι να δώσουν το *πλαίσιο* που θα στηρίξει την αρχιτεκτονική δημιουργία σε δύο κατευθύνσεις:

- Θα αποδώσουν τα στοιχεία όπου *θα βασιστεί* το κομμάτι του αστικού και εξωαστικού προγραμματισμού που αφορά τον αστικό σχεδιασμό όπως αυτός ορίζεται ήδη στο νόμο 4067: ως το στάδιο αυτό μεταξύ του πολεοδομικού προγραμματισμού και της αρχιτεκτονικής πράξης που αναλαμβάνει και την οργάνωση του δημόσιου χώρου και ασχολείται με τις

μεταβλητές που αφορούν τη διαχείριση των οπτικών πόρων του τοπίου.

- Θα κατοχυρώσουν θεσμικά την απαίτηση για *επιστημονική τεκμηρίωση* της αρχιτεκτονικής προσέγγισης που επιλέγεται, με βάση τη δυναμική προσέγγιση της ιδιαίτερης τοπικής φυσιογνωμίας.

Οι συγκεκριμένες μελέτες λοιπόν μπορούν να συμβάλουν ως *κατευθύνσεις-βάση* για την κατάκτηση της ενδιάμεσης κλίμακας του αστικού σχεδιασμού, όπου διεπιστημονική ομάδα, καθοδηγούμενη από αρχιτέκτονες πολεοδόμους, θα αποδώσει στις κλίμακες 1:1.000 μέχρι 1:200 την γενική μορφή του δημόσιου χώρου, καθώς και την ανεκτή ογκοπλαστική διαμόρφωση του χώρου που περιβάλλει τον δημόσιο.

Κάθε κτισμένος χώρος αποτελεί στοιχείο που παραδίδεται στις μελλοντικές γενιές. Η συνειδητοποίηση της πραγματικότητας αυτής διευρύνει τον ορισμό της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και οδηγεί στην αναγκαιότητα της απλοποίησης των γενικών αρχών που καθορίζουν την αρχιτεκτονική δημιουργία και αφορούν το σύνολο της χώρας. Εδώ βρίσκεται η *τρίτη πρόκληση*, στο σημείο τομής με το χρόνιο αίτημα της αρχιτεκτονικής κοινότητας για θεσμοθέτηση του απλού και ευέλικτου οικοδομικού κανονισμού (ΟΚ) που θα εξειδικεύεται από την κάθε τοπική κοινωνία/εξουσία, θα καθιερώνει τον *μέγιστο σταθερό όγκο* σε κάθε κτήριο ανάλογα με τη χρήση του και θα σέβεται τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις και κείμενα.

Κεντρικός στόχος σ' αυτή την προσπάθεια είναι η εξασφάλιση των συνθηκών που θα διευκολύνουν τη δημιουργία καλύτερου ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, περιορίζοντας σε μεγάλο βαθμό την πολυνομία και τη γραφειοκρατία, που αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη οποιασδήποτε δημιουργικής σκέψης.

Μαρία Φραντζή
αρχιτέκτων-πολεοδόμος

Σημειώσεις

1. Boucher Frederique, «Pour une approche realiste des problemes de renovation», *Architecture d'aujourd'hui*, 1979, No 202, σελ. 2-6.
2. World Commission on Environment and Development (WCED), *Our Common Future*, World Commission on Environment and Development, Oxford University Press, Oxford/New York, 1987.
3. Giaoutzi M., Nijkamp P., *Decision Support Models for Regional Sustainable Development*, Aventura, London, 1993.
4. Φραντζή Μ., *Για τη Διατήρηση*, ΑΠΘ, ΕΑΕΧΒΑ, Θεσσαλονίκη, 1982.
5. Φραντζή Μ., «Παραδοσιακοί Οικισμοί: Από την ανεξέλεγκτη στη θεσμοθετημένη καταστροφή τους», Η' Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο «Το πρόβλημα κατοικία», πρακτικά, ΣΑΔΑΣ, Αθήνα, 1984.

Συνάντηση Ναυπάκτου: Διαπιστώσεις, εκτιμήσεις, προτάσεις Διαφαινόμενες θέσεις σύγκλισης και σχετικά ερωτήματα

- ▶ ΑΝΑΓΚΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
- ▶ ΑΝΑΓΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ στην άμεση και ευρύτερη περιοχή των οικισμών
- ▶ ΑΝΑΓΚΗ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΚΤΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΟΜΗΣΗΣ

Οικισμός Τρίκερι: Αλόγιστη επέκταση παραδοσιακού οικισμού με ιδιάζοντα «περίκλειστο» οικιστικό ιστό, στην παρακείμενη αδόμητη «γυμνή» γεωργική γη. Απειλή καταστροφής μιας μοναδικής οικιστικής δομής που συνιστά κύριο οικονομικό πλούτο

Η ανάλυση κατέδειξε ότι οι επεκτάσεις οικισμών των τελευταίων δεκαετιών έγιναν πάντοτε καθ' υπερβολήν:

- σε παρακείμενη γεωργική γη σημαντικής ή/και υψηλής παραγωγικότητας
- σε παρακείμενες-υπερκείμενες λοφώδεις εκτάσεις, έως την ενοποίηση με άλλους γειτονικούς οικισμούς
- αλόγιστα σε αμιγώς αγροτικούς οικισμούς, σε αδόμητη γεωργική γη περιορισμένης παραγωγικότητας αλλά με μεγάλη αξία τοπίου
- αλόγιστα σε συνεκτικούς παραδοσιακούς οικισμούς:
  - με διακριτές απομακρυσμένες μεταξύ τους συνοικίες, στη γύρω γεωργική γη σημαντικής παραγωγικότητας και μεγάλης αξίας τοπίου, με αποτέλεσμα «ενοποίηση» των συνοικιών και αλλοίωση του παραδοσιακού οικιστικού ιστού
  - σε γεωργική γη μεγάλης αξίας τοπίου, κατά μήκος οδών πρόσβασης στη θάλασσα
  - ακόμη και σε παραδοσιακούς οικισμούς με ιδιάζοντα «περίκλειστο» οικιστικό ιστό, στην παρακείμενη αδόμητη «γυμνή» γεωργική γη, απειλώντας με καταστροφή τη μοναδική οικιστική δομή, που συνιστά κύριο τοπικό, οικονομικό πλούτο.

Ερωτήματα

- α. Ποια μπορεί να είναι η νομική μεθόδευση περιορισμού των ορίων; Η μεθόδευση πρέπει να σέβεται την αρχή «ασφάλειας δικαίου», αλλά και να εξασφαλίζει το μείζον ζητούμενο, την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, του περιβάλλοντος και του τοπίου, που αποτελούν συλλογικό πλούτο της παρούσας και των επόμενων γενεών.
- β. Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί η έλλειψη και η αναντιστοιχία πρόβλεψης στον υπερκείμενο σχεδιασμό; Θεσμοθετημένα ΣΧΟΟΑΠ αφενός δεν έχουν λάβει διόλου υπόψη τις αρχές προστασίας του τοπίου (παλαιές προδιαγραφές), αφετέρου εκπονήθηκαν με πληθυσμιακές προβλέψεις που δεν επαληθεύονται στην απογραφή 2011.

- ▶ ΑΝΑΓΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ, ΑΡΜΟΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ

Ερώτημα:

Πώς μπορεί να μελετηθεί και να χρηματοδοτηθεί η αναβάθμιση του δημόσιου χώρου; Τα εντός των οικισμών τοπία πρέπει να αντιμετωπίζονται ως «δίκτυο» στοιχείων υπό προστασία (καλντερίμια, πεζούλες, αυλάκια, βρύσες κ.λπ.), με συνολική πρόταση διατήρησης/αποκατάστασης.

- ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΑΠΑΙΤΟΥΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Ερώτημα:

Επαρκούν ειδικοί όροι δόμησης, χωρίς σαφείς προϋποθέσεις χωροθέτησης;

Ελάχιστες απαιτήσεις υπό τις παρούσες συνθήκες:

- χωροθέτηση εκτός πυρήνα οικισμών
- μη αλλοίωση τοπογραφίας/αναγλύφου
- περιορισμένο ύψος (μονώροφα)
- κατ' αρχήν διατήρηση της τοπικής επιστέγασης
- διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου με κατάλληλη φύτευση και βιοκλιματικό σχεδιασμό (πατημένο χώμα, ψυχρά υλικά κ.λπ.).

- ▶ Η «ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ» ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΕΡΣΑΙΟ ΧΩΡΟ ΕΜΦΑΝΙΖΕΙ ΚΟΙΝΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η ανάλυση κατέδειξε ότι η τυπική και ιδιαίτερη αρχιτεκτονική όλων των οικισμών εκφράζεται πρωτίστως από τον εκάστοτε συνδυασμό 4 παραγόντων:

- «πυκνότητα» και διάταξη κτηριακών όγκων στο φυσικό ανάγλυφο
- «κλίμακα» κτηρίων, σε κάτοψη και καθ' ύψος
- στερεομετρική διάπλαση κτηριακών όγκων
- επιστέγαση – επικάλυψη των κτηρίων.

Σήμερα, στα απλά παραλληλεπίπεδα κελύφη του παρελθόντος αντιπαράτιθενται οι «ελεύθερες μορφές» της σύγχρονης πρακτικής. Επείγει εξέταση και προσδιορισμός των «όρων συμβίωσης».

Ερώτημα:

Επαρκεί ενδεχομένως ένα βασικό νομοθέτημα για τον έλεγχο πυκνότητας/διάταξης, τάξης μεγέθους, βασικής ογκοπλασίας και επιστεγάσεων, ώστε να διαφυλαχτούν τα βασικά χαρακτηριστικά της κληρονομημένης «κατά παράδοσιν» δόμησης, με περαιτέρω προώθηση συμπληρωματικών, κατά περίπτωση, κανονιστικών ρυθμίσεων;

Νομίζουμε ΝΑΙ. Επαρκεί εφόσον περιλάβει τα ακόλουθα μέτρα άμεσης εφαρμοσιμότητας για τη νέα αρχιτεκτονική δημιουργία, ανοικτή στο μέλλον και συμβατή με την ιστορική φυσιογνωμία των οικισμών:

1. Ορισμό επιτρεπτής πυκνότητας δόμησης, ανάλογης με την παλαιότερη αντίστοιχη των οικισμών.
2. Γενική επιβολή απλών τελικών κτηριακών όγκων, με κατάλληλη ενσωμάτωση ημιυπαίθριων χώρων, εξωστών, εξωτερικών κλιμάκων, σκιαδίων κ.λπ.
3. Όριο στο απόλυτο μέγεθος νέων κτηρίων κατοικίας, ανάλογο με το παλαιότερο αντίστοιχο των οικισμών.
4. Προσωρινό όριο στο απόλυτο μέγεθος νέων ειδικών κτηρίων, μέχρι τη μελέτη και κωροθέτηση υποδοχέων ειδικών χρήσεων, ανάλογα με την παραγωγική βάση των οικισμών.
5. Ρητή ανάδειξη και διαφύλαξη του τρόπου επιστέγασης, ως μείζονος ενοποιητικού μορφολογικού στοιχείου των οικισμών.
6. Εξαιρέσεις με πλήρη τεκμηρίωση και προέγκριση Συμβουλίων Αρχιτεκτονικής.

► ΝΕΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΡΙΣΚΟΥΝ ΝΟΜΙΜΩΣ «ΘΕΡΑΠΕΙΑ» ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΕΔΙΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ερώτημα:

Πώς η κάλυψη νέων αναγκών και η χρήση νέων τεχνολογιών μπορεί να είναι συμβατή με τη διαφύλαξη των βασικών χαρακτηριστικών της «κατά παράδοσιν» αρχιτεκτονικής;

Διαπιστώνεται ΜΗ συμβατότητα των ενεργητικών συστημάτων

Οικισμός Δρυμώνας (κοινός, ημιορεινός, αγροτικός): Απλά παραλληλεπίπεδα κελύφη του παρελθόντος σε συνύπαρξη με ελεύθερες μορφές της σύγχρονης πρακτικής. Ανάγκη εξέτασης και προσδιορισμού εύλογων όρων συμβίωσης

Οικισμοί: Άγ. Ιωάννης Μουρσειού, Τσαγκαράδα, Λουτράκι Σκοπέλου και Κανάλια (από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά). Ανάγκη αποτελεσματικού ελέγχου των νέων κτηρίων και κατασκευών ως προς την πυκνότητα και τη διάταξη στο φυσικό ανάγλυφο και στο γύρω τοπίο

εξοικονόμησης ενέργειας με τα κτηριακά κελύφη και το φυσικό τοπίο, εντός και εκτός των οικισμών, παραδοσιακών και μη.

Αντιθέτως, ο βιοκλιματικός σχεδιασμός του κελύφους ανταποκρίνεται πλήρως στις γενικές αρχές της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Η εφαρμογή του μπορεί να καλύψει τις σύγχρονες ανάγκες, συνδυάζοντας τη γνώση του παρελθόντος, σύγχρονες κατασκευαστικές τεχνικές και υλικά υψηλής ενεργειακής αποδοτικότητας.

Χ. Μπεζαντέ, Ε. Τσακιροπούλου, αρχιτέκτονες πολεοδομίου και Η. Νανοπούλου, αρχιτέκτων

Οικισμοί: Πτελεός, Άγ. Θεόδωροι, Ανάβρα και Δρυμώνας (από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά). Φωτοβολταϊκά σε στέγες. Προβληματίζει η ένταξη στα κελύφη αλλά και στο γύρω οικιστικό τοπίο

www.civiltech.gr

Civiltech

η ορατή διαφορά στην εξειδίκευση

Άδεια Δόμησης

Αμοιβές
Έντυπα Δόμησης
Ιδ. Συμφωνητικά

**Διάγραμμα Δόμησης
Τοπογραφικό**

Νέος
Οικοδομικός
Κανονισμός

Civiltech
BUILDING
Studio

**Energy Building
Energy Certificate**

Αυθαίρετη Δόμηση

Η οικογένεια εφαρμογών **Building** αποτελεί τη μοναδική ολοκληρωμένη πρόταση που καλύπτει όλο το φάσμα της δόμησης και της ενέργειας. Με ενοποιημένες και αλληλοσυμπληρούμενες διαδικασίες, η οικογένεια εφαρμογών **Building** σας παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της ταυτότητας του κτηρίου:

- Κοινή διαχείριση της κτηριακής πληροφορίας σε όλες τις εφαρμογές
- Ηλεκτρονική αρχειοθέτηση εγγράφων και σχεδίων σε επίπεδο μελέτης και φακέλου έργου.
- Διαχείριση των εγκρίσεων που δικαιολογούν τη νομιμότητα ή τη δυνατότητα διατήρησής κάθε υφιστάμενου κτίσματος.
- Διασύνδεση με τα δημοφιλέστερα αρχιτεκτονικά προγράμματα της αγοράς (AutoCAD, ArchiCAD, Τέκτων, CADware κλπ), για άντληση της κτηριακής πληροφορίας.

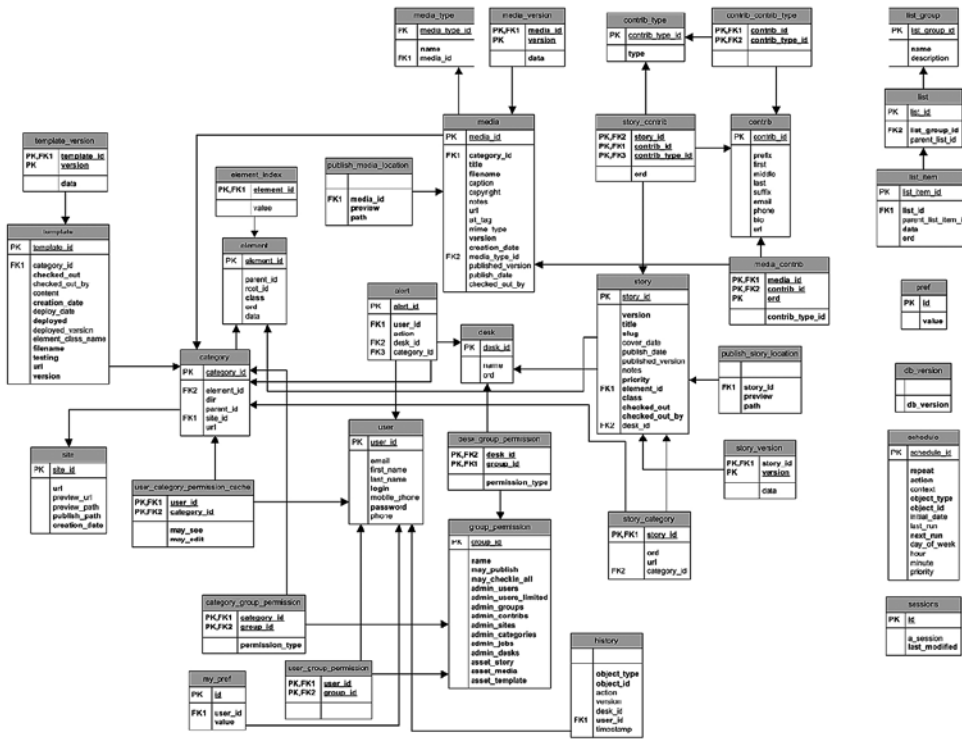

Civiltech A.E.

Αθήνα: Λεωφ. Μεσογείων 452, 153 42 Αγ. Παρασκευή Τηλ.: 210 6003034, Fax: 210 6000731

Θεσ/νίκη: Αδριανουπόλεως 1 & Μητρ. Κυδωνιών, 551 33 Καλαμαριά, Τηλ.: 2310 428781

www.civiltech.gr, e-mail: info@civiltech.gr

Δομή Βάσης Δεδομένων

διαχείρισης βάσης δεδομένων είναι ένα σύστημα λογισμικού που έχει σχεδιαστεί για να επιτρέψει τον ορισμό, τη δημιουργία, την ερώτηση, την ενημέρωση, και τη διαχείριση των βάσεων δεδομένων.

Από τη Βάση Δεδομένων, που υποστηρίζει την α-χωρική πληροφορία, ας περάσουμε στα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών.² Ένα Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών είναι ένα σύστημα σχεδιασμένο για την ανάκτηση, την αποθήκευση, την επεξεργασία, την ανάλυση, τη διαχείριση και τέλος την παρουσίαση όλων των τύπων γεωγραφικών δεδομένων. Είναι εφαρμογή που επιτρέπει στους χρήστες να δημιουργήσουν διαδραστικές αναζητήσεις, αναλύοντας χωρικές πληροφορίες. Ο όρος GIS είναι σχετικά ευρύς και μπορεί να αναφέρεται σε μια σειρά από διαφορετικές τεχνολογίες, διαδικασίες και μεθόδους. Έχει τη δυνατότητα να εκτελεί πολλές εφαρμογές που σχετίζονται με το σχεδιασμό, τη διαχείριση, τις μεταφορές κ.ά. Είναι μια μέθοδος χωρικής ανάλυσης, που προσφέρει την οπτικοποίηση των αποτελεσμάτων τόσο για συλλογική λήψη αποφάσεων

Βάσεις στα Σύννεφα

Οι μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αφορούν οικισμούς με πληθυσμό κάτω των 2.000 κατοίκων, που ανέρχονται συνολικά σε 12.800 και αντιστοιχούν στο 96,5% της χώρας.¹

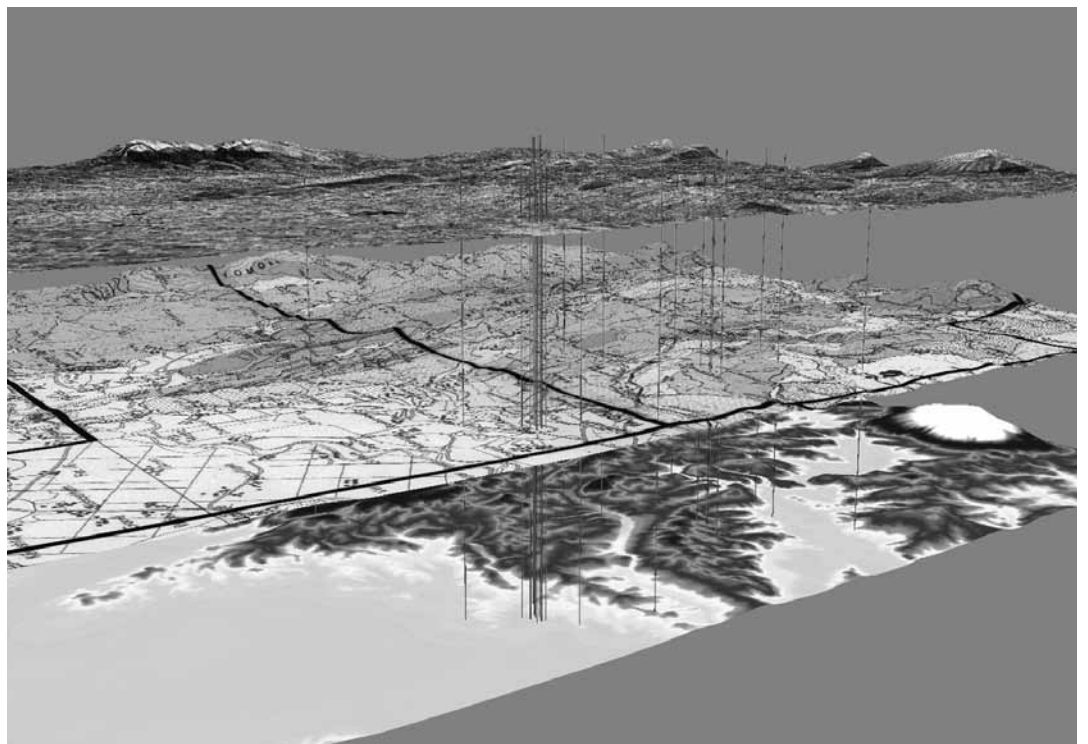
Για αυτό το πλήθος των οικισμών, θα πρέπει αρχικά να συλλεχθούν τα αντίστοιχα υπόβαθρα με κάθε είδους διαθέσιμη πληροφορία. Είναι αντιληπτό ότι η καταγραφή αυτών των στοιχείων αποτελεί έναν τεράστιο όγκο δεδομένων, που πρέπει αρχικά να αποθηκευτούν και στη συνέχεια να αναλυθούν. Εδώ, είναι απαραίτητη η συνδρομή της Πληροφορικής.

Σύμφυτη με τη γέννηση της επιστήμης της Πληροφορικής είναι η συλλογή πληροφοριών. Γρήγορα όμως έγινε αντιληπτό ότι σημασία δεν έχει απλώς η πληροφορία ως δεδομένο, αλλά κυρίως η διαχείρισή της. Κάθε Βάση Δεδομένων (Data Base) είναι μια οργανωμένη συλλογή στοιχείων. Τα δεδομένα συνήθως οργανώνονται με την τυπική διαδικασία της δομής που ακολουθείται και στον πραγματικό κόσμο, με μια μέθοδο που υποστηρίζει την εύρεση και της πλέον σύνθετης πληροφορίας. Τα Συστήματα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων (Data Base Management Systems), είναι ειδικά σχεδιασμένες εφαρμογές που αλληλεπιδρούν κατά πρώτο με το χρήστη, κατά δεύτερο με άλλες εφαρμογές και κατά τρίτο με πολλές βάσεις δεδομένων ταυτόχρονα, ώστε να μπορέσει ο τελικός χρήστης να ανασύρει και να αναλύσει την πληροφορία. Ένα σύστημα

όσο και για διαχείριση κρίσεων.³ Οι σύγχρονες τεχνολογίες GIS χρησιμοποιούν ψηφιακές πληροφορίες, για τις οποίες χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι δημιουργίας ψηφιακών δεδομένων, που οργανώνονται σε επάλληλες στρώσεις (layers). Η πιο κοινή μέθοδος δημιουργίας δεδομένων είναι η ψηφιοποίηση, όπου ένας χάρτης ή σχέδιο μεταφέρεται σε ένα ψηφιακό μέσο, με δυνατότητες γεωαναφοράς. Ένα βασικό όμως χαρακτηριστικό των GIS είναι η διάσταση του χρόνου. Υπάρχει η δυνατότητα να διαταχθούν τα στοιχεία με τέτοιο τρόπο, ώστε αφενός να απεικονίζουν χρονική ακολουθία και αφετέρου να επιτρέπουν την πρόβλεψη και επίλυση διαφορετικών σεναρίων, ανοίγοντας νέες δυνατότητες στην επιστημονική έρευνα.

Τα στοιχεία όλων των οικισμών, πρέπει να ομογενοποιηθούν ώστε να είναι

Οργανόγραμμα Νέφους

συγκρίσιμα μεταξύ τους και να αποτελέσουν τη βάση ενός Ενιαίου Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών. Η δημιουργία ενός ενιαίου GIS για όλους τους Δημόσιους Φορείς θα βοηθούσε τη μετάβαση από τον υπερκείμενο σχεδιασμό στον υποκείμενο αλλά και στον ευρύτερο προγραμματισμό. Επιπλέον, η διεθνώς διαφαινόμενη τάση είναι η διάθεση Δημόσιων Ανοικτών Δεδομένων⁴ και Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα,⁵ που έχουν σαν τελικό στόχο τη μείωση του Κράτους.

Ο τεράστιος όγκος δεδομένων για το σύνολο των 12.800 οικισμών κάπου πρέπει να αποθηκευτεί με ασφάλεια, πιθανώς στο Σύννεφο.⁶ Το Σύννεφο είναι ίσως η σημαντικότερη εξέλιξη στην πληροφορική τα τελευταία χρόνια, και μετατόπισε την έμφαση από τις υποδομές (hardware) προς τις εφαρμογές (software). Το Σύννεφο στην Πληροφορική είναι σαν το ηλεκτρικό ρεύμα. Πληρώνουμε όσο καταναλώνουμε χωρίς να μας απασχολεί καθόλου η παραγωγή του. Όλες οι αποθηκευμένες πληροφορίες ανήκουν σε όλους (public domain), άρα δεν τίθεται θέμα διαρροής, ενώ δεν μας απασχολεί η χωροθέτηση των κέντρων δεδομένων. Ο απαιτούμενος χώρος για την αποθήκευση των πληροφοριών συνεχώς αυξάνεται και φυσικά είναι πιο οικονομικό να πληρώνει κανείς ανάλογα με τη χωρητικότητα που χρησιμοποιεί.⁷

Οι Cloud πόροι αποτελούνται από πολλούς συνδεδεμένους υπολογιστές, που έχουν τη δυνατότητα να ανακατανέμονται δυναμικά, ανάλογα με τις απαιτήσεις, μεγιστοποιώντας την απόδοσή τους. Το λογισμικό του Cloud είναι μια προσομοίωση, που επιτρέπει στους χρήστες να νομίζουν ότι έχουν απέναντί τους έναν υπολογιστή, ενώ στην πραγματικότητα είναι ένας εικονικός διακομιστής (virtual server), που υλοποιείται από ένα δίκτυο υπολογιστών.

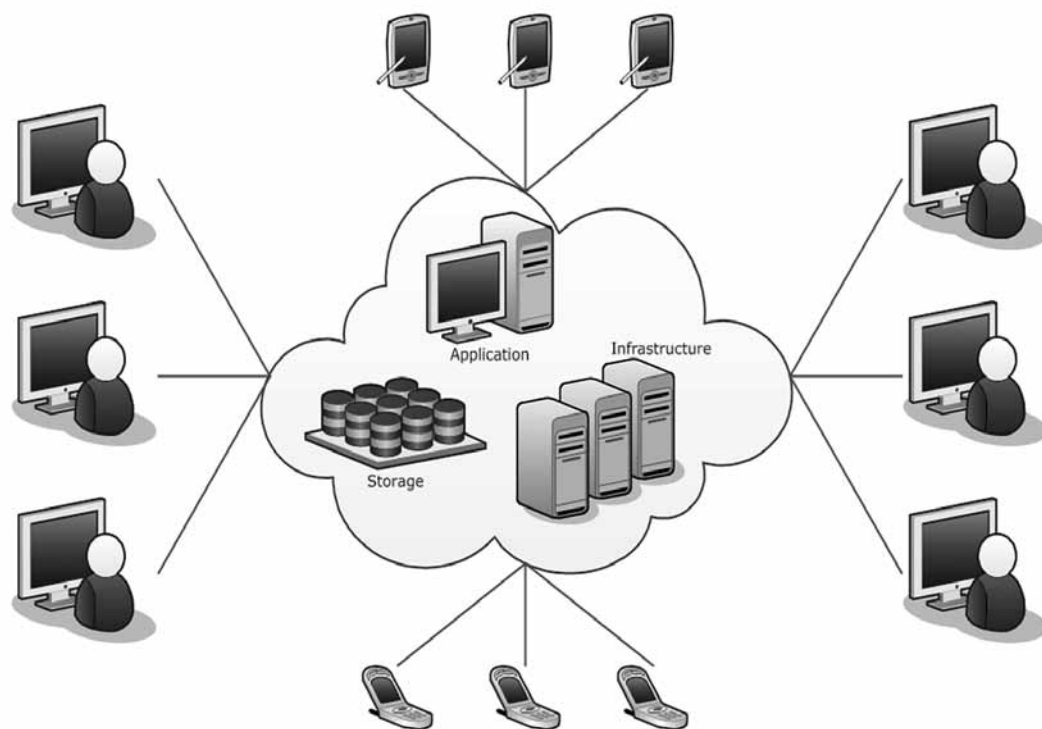
Η πρόσβαση σε πληροφορίες αποθηκευμένες στο Σύννεφο γίνεται με την ταχύτητα που διαθέτει ο χρήστης και δεν εξαρτάται από τις υποδομές που διαθέτει ο Δημόσιος Φορέας. Το πιο σημαντικό πλεονέκτημα, όμως, αφορά την ακεραιότητα και τη διαθεσιμότητα των πληροφοριών. Η δημιουργία αντιγράφων ασφαλείας γίνεται αυτόματα.⁸ Στα κέντρα δεδομένων (data centers), τα αρχεία κρατούνται σε τριπλά αντίγραφα και σε διαφορετικές γεωγραφικά περιοχές προς ελαχιστοποίηση του μεγαλύτερου επιβλαβή όλων των μηχανικών πληροφορικής, που είναι η απώλεια δεδομένων.

Οι υπολογιστές είναι άχρηστοι, μόνο απαντήσεις μπορούν να δώσουν, είχε πει ο Πάμπλο Πικάσο.

Νίκος Ρέρας
αρχιτέκτων

Σημειώσεις

1. ΥΠΕΚΑ, Τεύχος Τεχνικών Δεδομένων, 6.2011.
2. Geographic Information System.
3. Το 1832 ο γεωγράφος Charles Picquet απεικόνισε τις 48 συνοικίες της πόλης του Παρισιού με βαθμιδωτές χρωματικές αποχρώσεις, σύμφωνα με το ποσοστό των θανάτων από χολέρα ανά 1.000 κατοίκους.

Οργανόγραμμα Νέφους

4. Το Open Knowledge Foundation είναι μια οργάνωση που προωθεί την ανοικτή γνώση και τα ανοικτά δεδομένα, και στη χώρα μας λειτουργεί με την ονομασία Ίδρυμα Ανοικτής Γνώσης.

5. Open Source Software. Είναι λογισμικό που διατίθεται με τον πηγαίο του κώδικα και με άδεια ελεύθερης χρήσης.

6. Cloud Computing ή Cloud (μτφ. Υπολογιστικό Σύννεφο ή Νέφος).

7. Αναφέρεται στο μοντέλο Pay-as-You-Go.

8. Α. Δρυμιώτη, «Να με παίρνανε τα σύννεφα», άρθρο στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 5.2.2013.

Στηρίξτε την έκδοση του περιοδικού “αρχιτέκτονες” με τις απόψεις σας

Η Σ.Ε. ενημερώνει όλους τους συναδέλφους/-ισσες και φίλες/-ους αναγνώστες που επιθυμούν να στείλουν τις απόψεις ή τα σχόλιά τους:

Είναι μέσα στις προθέσεις τής Σ.Ε. η δημοσίευση των άρθρων στην έντυπη έκδοση, εφόσον η θεματολογία τους άπτεται των ενδιαφερόντων του περιοδικού και δεν ξεπερνούν τις 850 λέξεις.

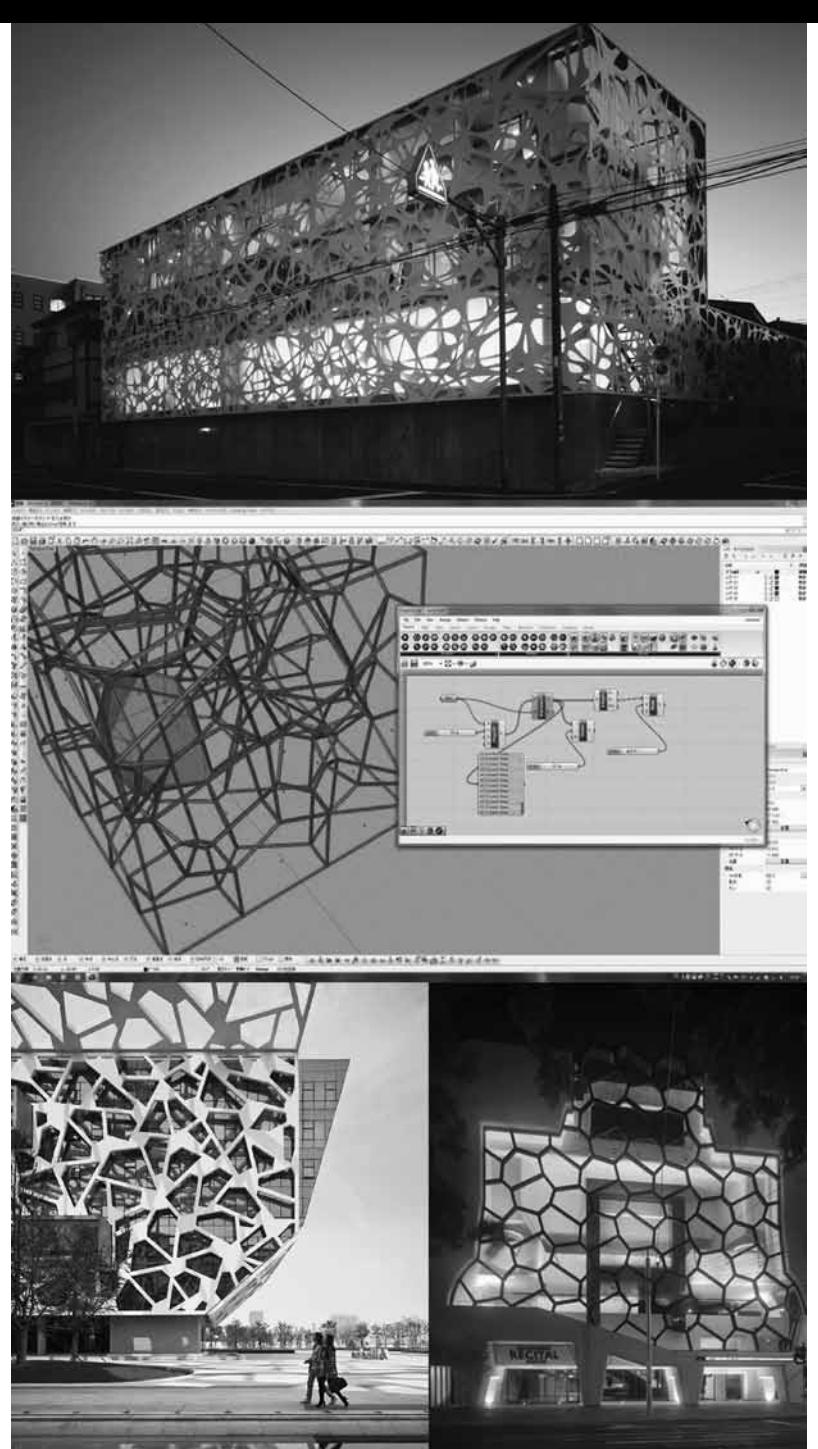
Η αποστολή θα γίνεται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο e-mail: sadas-pea@tee.gr

Παραμετρικές μορφολογίες

γράφει η Άννα Παπαχριστοφόρου

Με την ευρεία διάδοση διάφορων υπολογιστικών εργαλείων που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, ο παραμετρικός σχεδιασμός ως πεδίο έρευνας και νέων αναζητήσεων της αρχιτεκτονικής δημιουργίας δεν περιορίζεται πλέον μόνο στην ακαδημαϊκή κοινότητα, αλλά αποτελεί βασικό εργαλείο σχεδιασμού για πολλά αρχιτεκτονικά γραφεία. Οι αρχιτέκτονες δεν χρειάζεται πλέον να αναζητήσουν σχεδιαστικά εργαλεία σε εξειδικευμένα λογισμικά από άλλους κλάδους, όπως λογισμικά για περίπλοκες επιφάνειες αεροσκαφών ή τεχνικές προσομοίωσης και animation για τον κινηματογράφο. Αντίθετα, προσαρμόζουν και αναπτύσσουν συνεχώς και με ταχείς ρυθμούς τα δικά τους παραμετρικά εργαλεία, που ανταποκρίνονται σε μεγάλο βαθμό στο πλήθος και στην πολυπλοκότητα των απαιτήσεων της αρχιτεκτονικής παραγωγής σήμερα. Παράλληλα, υπάρχει μια συλλογική προσπάθεια να αναπτυχθεί ένα ενιαίο θεωρητικό πλαίσιο που να υποστηρίζει τη νέα κατεύθυνση της αρχιτεκτονικής. Το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσον η παραμετρική αρχιτεκτονική είναι όντως παραμετρική στη λογική και στον τρόπο παραγωγής της, ή αν και σε ποιο βαθμό τα εργαλεία αυτά χρησιμοποιούνται από τους αρχιτέκτονες σε μια προσπάθεια να αντεπεξεέλθουν στην ανταγωνιστική αγορά της οικοδομικής βιομηχανίας, χωρίς όμως βαθύτερη κατανόηση της έκτασης των δυνατοτήτων τους.

Η ένταξη και η ανάπτυξη αλγοριθμικών συστημάτων στην αρχιτεκτονική απελευθερώνει το σχεδιασμό από τους περιορισμούς των «παραδοσιακών» εργαλείων και παρέχει τη δυνατότητα και τα μέσα για διερεύνηση νέων («άγνωστων») διαδικασιών σύνθεσης, παραγωγής, κατασκευής και λειτουργίας της αρχιτεκτονικής μέσα από την παραμετρική λογική. Τα αλγοριθμικά συστήματα που χρησιμοποιούνται στον προγραμματισμό είναι σχεδιασμένα ώστε μέσα από διαδοχή λογικών διαδικασιών και κανόνων συσχετισμού στοιχείων και παραμέτρων να παράγουν λύσεις στο εκάστοτε πρόβλημα που τίθεται. Επαγωγικοί ή γενετικοί αλγόριθμοι που συχνά χρησιμοποιούνται εμπεριέχουν στη δομή τους την έννοια της εξέλιξης ή του τυχαίου, με αποτέλεσμα η μορφή η οποία «γεννιέται» κάθε φορά που εκτελείται ο κώδικας να είναι διαφορετική, απρόβλεπτη και πολλές φορές να καταπλήσσει ακόμα και τον ίδιο το δημιουργό τους. Η ουσία του παραμετρικού σχεδιασμού έγκειται στις σχέσεις μεταξύ στοιχείων και παραμέτρων, στοιχείο έμφυτο στις διαδικασίες παραγωγής του αρχιτεκτονικού έργου. Παραδοσιακά, τα κτήρια σχεδιάζονται και κατασκευάζονται σε σχέση με διάφορες μεταβλητές και δυνάμεις του χώρου, όπως το κλίμα και η μορφολογία του εδάφους, το κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό πλαίσιο, η χρήση, οι τεχνολογικές δυνατότητες αλλά και ο ίδιος ο ανθρώπινος παράγοντας, είτε ως δημιουργικό ένστικτο του αρχιτέκτονα είτε ως ανάγκες του χρήστη. Η αρχιτεκτονική αφορά και προκύπτει πάντα μέσα από το συσχετισμό, το συμβιβασμό, την

Παραδείγματα εφαρμογής διαγράμματος Voronoi σε κέλυφος κτηρίων: 1. Faulders Studio, Airspace Tokyo, Τόκιο, Ιαπωνία, 2. Χρήση ορισμού Grasshopper για παραγωγή 3D μοντέλου voronoi (εικόνα από οθόνη υπολογιστή), 3. Hassell Studio, Alibaba Headquarters, Χανγκτσόου, Κίνα, 4. ARM Architecture, Melbourne Recital Centre, Μελβούρνη, Αυστραλία

αλληλεπίδραση όλων αυτών των παραγόντων, ή καλύτερα όλων αυτών των παραμέτρων. «Οι υπολογιστικές μορφολογικές αναζητήσεις δεν ακυρώνουν την ανθρώπινη φαντασία, αλλά αντιθέτως επεκτείνουν πιθανούς περιορισμούς της».¹

Στην εισαγωγή του βιβλίου του *Expressive Form. A Conceptual Approach to Computational Design*,² ο Κώστας Τερζίδης αμφισβητεί τον τρόπο με τον οποίο οι ψηφιακές τεχνολογίες χρησιμοποιούνται στην αρχιτεκτονική. Παρόλο που έχουν περάσει πάνω από 10 χρόνια από την έκδοση του βιβλίου του, σε μεγάλο βαθμό τα υπολογιστικά εργαλεία και τα παραμετρικά λογισμικά χρησιμοποιούνται σαν απλό σχεδιαστικό μέσο, χωρίς να υπάρχει έλεγχος ή αντίστοιχη κατανόηση από το χρήστη όσον αφορά τη λογική των αλγοριθμικών συστημάτων. Ποικίλες παραμετρικές εφαρμογές, plug-ins και scripts είναι εύκολα προσβάσιμα σε κάθε σχεδιαστή/αρχιτέκτονα μέσω open-source κοινοτήτων στο διαδίκτυο. Η δυνατότητά τους να παράγουν με σχετικά απλές οδηγίες καταπληκτικές, ασυνήθιστες μορφές, ενώ ταυτόχρονα διαχειρίζονται την πολυπλοκότητα

των σύνθετων σύγχρονων κατασκευών, καθιστά το σχεδιασμό με παραμετρικές τεχνικές ελκυστική κατεύθυνση για την αρχιτεκτονική που θέλει να εντυπωσιάσει ως *avant-garde* και να ηγείται στις τρέχουσες τάσεις του σχεδιασμού. Επιπρόσθετα, με τη χρήση παραμετρικού λογισμικού ένα αρχιτεκτονικό γραφείο έχει τη δυνατότητα να επιταχύνει την αρχιτεκτονική παραγωγή χωρίς να αυξήσει το κόστος της, να βελτιστοποιήσει την κατασκευή χωρίς να την απλοποιήσει – δυνατότητα που ενδυναμώνει την ανταγωνιστική του ισχύ σε μια αγορά που γίνεται ολοένα και πιο απαιτητική. Συνέπεια όμως αυτής της «επιφανειακής» σχέσης του αρχιτέκτονα με τον υπολογιστή είναι ο περιορισμός της αξιοποίησης των δυνατοτήτων των αλγοριθμικών συστημάτων, αλλά και των ορίων της δημιουργικότητας του αρχιτέκτονα, και αυτό οδηγεί την αρχιτεκτονική σε απλές αναπαραγωγές μορφολογικών τυπολογιών (συχνά στην απλή εφαρμογή μαθηματικών μοτίβων στο κέλυφος των κτηρίων).

Μέσα από μια σειρά άρθρων αλλά και τα βιβλία του *The Autopoiesis of Architecture Vol.1 & 2*, ο Patrik Schumacher³ εισάγει τον παραμετρισμό ως το επόμενο κίνημα, διάδοχο του μοντερνισμού, στην ιστορία της αρχιτεκτονικής. Παρόλο που ο παραμετρισμός αναφέρεται μέσα από την εκτεταμένη χρήση των παραμετρικών τεχνικών σχεδιασμού, η χρήση και μόνο των σχεδιαστικών εργαλείων δεν εξασφαλίζει την παραμετρικότητα στην αρχιτεκτονική. Για τον Schumacher, από την άποψη της αισθητικής, χαρακτηριστικό του παραμετρισμού αποτελεί η κομψότητα της οργανωμένης πολυπλοκότητας και η αίσθηση της συνεχούς ρευστότητας, ανάλογη με εκείνη των φυσικών συστημάτων. Εμπνευσμένος από την ανάλυση δομικών συστημάτων και μορφών της φύσης μέσω μαθηματικών μοντέλων και υπολογιστικής δυνατότητας, ο παραμετρικός σχεδιασμός μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό μέσο για καινοτομία και βελτίωση των ποιοτικών και ποσοτικών συνθηκών του δομημένου χώρου.⁴ Η παραμετρικότητα στην αρχιτεκτονική επιτυγχάνει μορφολογική συνοχή σε διαφορετικές κλίμακες, από την οικοδομική λεπτομέρεια κατασκευαστικών συστημάτων στην οργάνωση αστικών μοντέλων σε επίπεδο πόλεων. Η μορφολογική συνοχή, όμως, δεν βασίζεται στην επανάληψη των μορφολογικών τυπολογιών, αλλά στη σχέση μεταξύ των συνιστωσών και στη σχέση συνόλου-μέρους, και υλοποιείται μέσα από τις αρχές συνεχούς διαφοροποίησης και εντατικής συσχέτισης, όπως ακριβώς και στα φυσικά συστήματα και μαθηματικά μοντέλα που μεταφράζονται σε παραμετρικούς κώδικες. Η ευελιξία των συστημάτων αυτών επιτρέπει την προσαρμογή των συνιστωσών σε τοπικό επίπεδο στις συνθήκες που ελέγχονται και ρυθμίζονται από τις παραμέτρους, διατηρώντας πάντα τη συνοχή του συστήματος. Διευρύνοντας το πεδίο των παραμέτρων που μπορούν να επηρεάσουν την παραγόμενη μορφή και δομή του χώρου, η παραμετρική αρχιτεκτονική θα μπορούσε να περιλάβει πληροφορίες που αφορούν την κατασκευαστική, υλική και περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα, παράγοντες που επηρεάζουν τον αειφόρο (*sustainable*) σχεδιασμό, αλλά και την ανατροφοδότηση του συστήματος βάσει της εμπειρίας και της κατοίκησης του χώρου από τους χρήστες.

Η ταχύτητα με την οποία τα παραμετρικά εργαλεία αναπτύσσονται, σε συνδυασμό με τις απαιτητικές συνθήκες που κυριαρχούν στη σύγχρονη κατασκευή, συχνά μειώνουν την αρχιτεκτονική δημιουργία σε στείρα αναπαραγωγή των εντυπωσιακών μορφών που παράγει ο υπολογιστής με την εκτέλεση αλγοριθμικών κωδικών. Λόγω της εγγενούς μηχανιστικής φύσης αυτών των υπολογιστικών συστημάτων, η αυθαίρετη χρήση των

διαθέσιμων εργαλείων οδηγεί σε μια κενή από νόημα αρχιτεκτονική που, εν απουσία του αρχιτέκτονα, αναπαράγει συνεχώς παρόμοιες μορφολογίες και εντέλει ακυρώνει και τις ποιότητες που έχει να προσφέρει η παραμετρική προσέγγιση στο δομημένο περιβάλλον. Με τη βαθύτερη κατανόηση της υπολογιστικής λογικής του παραμετρισμού και την εμπλοκή στη συνεχή εξέλιξη των παραμετρικών εργαλείων, ο αρχιτέκτονας θα μπορέσει να ανακτήσει μέρος του έλεγχου της διαδικασίας. Καθορίζοντας τις χωρικές απαιτήσεις θα μπορέσει να επαναπροσδιορίσει τις παραμέτρους του συστήματος σε παραδοσιακές αρχές του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, όπως υλικότητα και χρήση, περιβαλλοντικές συνθήκες, κοινωνία, πολιτισμός αλλά και οικονομία υλικού, βελτιστοποίηση μορφής και βιωσιμότητας. Η δημιουργική διαίσθηση και η καλλιτεχνική ευφυΐα του αρχιτέκτονα, όπως επίσης και η εμπειρία και η αντίληψη του χρήστη θα μπορέσουν να αποτελέσουν και πάλι παραμέτρους στον αλγόριθμο της διαδικασίας παραγωγής χώρου.

Σημειώσεις

1. Terzidis, K., *Expressive Form. A conceptual Approach to Computational Design*, Οξφόρδη: Spon Press, 2003, σελ. 5.
2. Terzidis, K., *Expressive Form. A conceptual Approach to Computational Design*, Οξφόρδη: Spon Press, 2003, σελ. ix.
3. <http://www.patrikschumacher.com/>
4. <http://www.aiacc.org/2012/06/25/parametric-design-a-brief-history/>

PTW Architects, Watercube: Olympics National Aquatics Centre's, Πεκίνο, Κίνα. Ο συνδυασμός αρχιτεκτονικών συμβολισμών με την ιδιαίτερη δομή των φυσαλίδων του νερού αποτελεί βασική ιδέα της μορφολογικής έκφρασης του κτηρίου. Χρήση μοντέλου Weaire-Phelan για τη βελτιστοποίηση της κατασκευαστικής δομής του κελύφους

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

► Ίχνη Εμπορίου – Traces of Commerce

Ο Δήμος Αθηναίων, μέσω του προγράμματος της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών «Έργο Αθήνα» και σε συνεργασία με το δίκτυο ενεργών πολιτών «Συν Αθηνά», προσκαλεί αρχιτέκτονες, ομάδες καλλιτεχνών, δημιουργικά δίκτυα, πολυδιάστατες ομάδες εργασίας, ομάδες πολιτών, φοιτητές να επιμεληθούν έναν από τους κενούς χώρους της Στοάς Εμπόρων και να υλοποιήσουν ιδέες που θα έχουν προκύψει από τη διεξαγωγή ανοικτών εργαστηρίων για την έκθεση «Ίχνη Εμπορίου».

Οι κενοί χώροι της στοάς για ένα μήνα θα μετατραπούν σε μικρά εργαστήρια παραγωγής νέων δραστηριοτήτων και εικαστικών ιδεών, που θα τις επιμεληθούν νέοι δημιουργοί της πόλης μέσα από μια ανοικτή, πολυδιάστατη συμμετοχική διαδικασία. Επιμέλεια έκθεσης: Χ. Μπίσκοκ, Μ. Πιαννακοπούλου

Πληροφορίες: www.tracesofcommerce.com

(9 Μαΐου έως 15 Ιουνίου 2014, Στοά Εμπόρων, Βουλής 9)

ΜΠΙΕΝΑΛΕ

► 2η Διεθνής Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής Θεσσαλονίκης «Αρχιτεκτονική και πόλη στην Ευρώπη»

Η κεντρική έκθεση θα περιλαμβάνει συμμετοχές 50-80 αρχιτεκτονικών σχολών, που θα επιλεγούν μέσα από τις 120 σχολές-μέλη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Προέδρων Σχολών Αρχιτεκτονικής και από τα μέλη της Ευρωπαϊκού Συνδέσμου για την Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση. Θα περιλαμβάνει επίσης ένα παράλληλο πρόγραμμα παρουσιάσεων, εκθέσεων, εργαστηρίων, διαλέξεων, καθώς και μια σειρά αφιερωμάτων από την Αμερική και την Ασία, με προεξάρχουσα τη συμμετοχή του Αρχιτεκτονικού Ινστιτούτου Μόσχας MARCHI. Η 2η Διεθνής Μπιενάλε Αρχιτεκτονικής Θεσσαλονίκης διοργανώνεται από το Τμήμα Αρχιτεκτόνων της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ, το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και το Ινστιτούτο Goethe Θεσσαλονίκης, σε συνεργασία με την Κίνηση των 5 Μουσείων της πόλης (Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και Τελλόγγλειο Ίδρυμα Τεχνών του ΑΠΘ), υπό την αιγίδα του Δήμου Θεσσαλονίκης.

Πληροφορίες: www.skgarch.org

(14 Μαΐου έως 15 Ιουλίου 2014)

ΕΚΘΕΣΗ

► Έκθεση σπουδαστικών εργασιών

Το Ελληνικό Τμήμα της UIA, στο πλαίσιο του 25ου Παγκόσμιου Συνεδρίου της UIA, με τίτλο «Architecture Otherwhere», που θα λάβει χώρα στην πόλη του Durban της Νότιας Αφρικής μεταξύ 3 και 7 Αυγούστου 2014, αποφάσισε να διοργανώσει, μεταξύ άλλων δράσεων, στο Ελληνικό Περίπτερο έκθεση σπουδαστικών εργασιών σχετικών με το θέμα του συνεδρίου.

Προσκαλεί τους απόφοιτους ή τελειόφοιτους αναγνωρισμένους στην Ελλάδα αρχιτεκτονικών σχολών, καθώς και τους Έλληνες απόφοιτους ή τελειόφοιτους ισότιμων αρχιτεκτονικών σχολών του εξωτερικού, να υποβάλλουν διπλωματικές ή σπουδαστικές εργασίες της περιόδου 2011-2014 σχετικές με το θέμα του ως άνω συνεδρίου, όπως αυτό περιγράφεται αναλυτικά στην ιστοσελίδα της UIA (<http://www.uia-architectes.org>).

Οι σπουδαστές/-άστριες που επιθυμούν να συμμετάσχουν πρέπει να υποβάλουν τις εργασίες τους στην αγγλική γλώσσα (Υποβολή έως 30 Απριλίου 2014, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Νίκης 4, στο Τμήμα Διεθνών Σχέσεων – Ελληνικό Τμήμα της UIA)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

► Περιβαλλοντικός αστικός σχεδιασμός

Στόχος του προγράμματος είναι να εξοικειώσει διπλωματούχους αρχιτέκτονες-μηχανικούς σε θέματα περιβαλλοντικού αστικού σχεδιασμού. Το πρόγραμμα αναφέρεται στη συνθετική προσέγγιση που εκτείνεται από τα κτήρια στον ιστό της πόλης και εφαρμόζει τις αρχές του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Σκοπός είναι οι συμμετέχοντες να κατανοήσουν τις πολυπαραμετρικές συνθήκες που σχετίζονται με τον αστικό χώρο και να ενσωματώσουν στο σχεδιασμό πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον.

Περιλαμβάνονται μαθήματα για την περιβαλλοντική ανταπόκριση της ανώνυμης αρχιτεκτονικής, την κλιματική προσαρμογή, τον συμμετοχικό σχεδιασμό, τα αστικά τοπία, την ηχοπροστασία, τις αστικές αναπλάσεις, και ένα ομαδικό εργαστήριο αστικού σχεδιασμού για την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου.

Πληροφορίες και δηλώσεις συμμετοχής στη διεύθυνση: http://diavou.ath.gr/env_urban_design (6 έως 11 Μαΐου 2014, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)

ΒΙΒΛΙΑ

► Θεολογία, Ναοδομία και Αρχιτεκτονική: Δύο απόπειρες προσεγγίσεως

Βιβλίο του πατέρα Φιλοθέου Χρ. Δέδε, διευθυντού ΥΔΟΜ Ιεράς Συνόδου (πρώην Ναοδομίας).

«... Στην αρχιτεκτονική, η παράδοση δεν είναι μορφολογία ούτε φορμαλισμός. Η παράδοση είναι ο δρόμος, η διαδρομή που –μέσα από αξίες και όχι στερεότυπα– μας οδηγεί στην κατανόηση της αλήθειας και τη δημιουργία.

Μορφολογικοί κανόνες που αγνοούν κλιματικές ανάγκες, τοπικά υλικά, γεωγραφία, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, τα αίτια δηλαδή της μορφής, είναι καταδικασμένοι στη μίμηση και παρουσιάζουν την παγωμένη και στατική εικόνα μίας αρχιτεκτονικής θεατρικού σκηνικού, από την οποία όμως ελλείπει το βασικό συστατικό της ανθρώπινης κλίμακας».

α) «Η ναοδομία ως ευχαριστιακός και εσχατολογικός εικονισμός της εκκλησίας».

Εισήγηση στην εκδήλωση της ΕΛΛΕΤ με θέμα «Σύγχρονη Εκκλησιαστική Αρχιτεκτονική», στις 11 Δεκεμβρίου 2013.

β) «Η αλήθεια του δόγματος και η αλήθεια του κτίσματος».

Εισήγηση στην 1η Επιστημονική συνάντηση συνΕργασίας με θέμα «Μελέτες μορφολογικών κανόνων δόμησης και αρχιτεκτονική κληρονομιά», που πραγματοποιήθηκε στη Ναύπακτο στις 24, 25 και 26 Ιανουαρίου 2014.

Προλογικό σημείωμα Γιάννης Κλ. Ζερβός.

Εκδόσεις του Φοίνικα, Αθήνα, 2014, 42 σελ.

► Η στέγη του Ηρώδειου και άλλες γιγάντιες γεφυρώσεις

Ο Μανώλης Κορρές στο βιβλίο αυτό καταγράφει ότι το Ηρώδειο υπήρξε το υψηλότερο κτήριο της χώρας, έως την εποχή του Hilton και του Πύργου των Αθηνών, με το μεγαλύτερο άνοιγμα στέγης (50 μ.) εκ φυσικής ξυλείας, χωρίς ενδιάμεσα στηρίγματα. Παρά τις φιλολογικές περί στέγης μαρτυρίες, πλείστοι αρχαιολόγοι και ιστορικοί της αρχιτεκτονικής ισχυρίστηκαν ότι η γεφύρωση της τεράστιας αποστάσεως των τοίχων του Ηρωδείου δεν πρέπει να ήταν δυνατή. Και όμως, ακόμη και στην παρούσα κατάσταση ερειπίου, το κτήριο διατηρεί οικοδομικές λεπτομέρειες που με βεβαιότητα αποδεικνύουν την πάλαι ποτέ ύπαρξη της στέγης του.

Εκδόσεις Μέλισσα, 2014, 192 σελ.